

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут журналістики
Кафедра історії журналістики

Сидоренко Наталія

Тематика сучасних медій

Змістовий модуль 3. Наукова тематика

ТЕКСТИ ЛЕКЦІЙ
(галузь знань 06 – Журналістика,
1 курс, освітньо-професійні програми: ЖСК, ВДМР, МП, РЗГ)

Київ – 2024

УДК 070:316.773.3"312"(042.4)
С 34

Рецензенти:

Шевченко В. Е., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри мультимедійних технологій і медіадизайну Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Волобуєва А. М., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри історії журналістики Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рекомендовано вченою радою
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 10 від 12 березня 2024 р.

Сидоренко Н. М.

С 34 Тематика сучасних медій. Змістовий модуль 3. Наукова тематика : тексти лекцій (галузь знань 06 – Журналістика, 1 курс, освітньо-професійні програми: ЖСК, ВДМР, МП, РЗГ) / Навчально-науковий інститут журналістики. Київ, 2024. 60 с.

Подано основні теми, що стосуються наукової та науково-популярної журналістики (визначення понять, аналіз друкованих видань, аудіо-, відеоматеріалів та онлайн-ресурсів, як в українському, так і закордонному медіапросторі). Звернено увагу на відображення гендерних питань у науці та їх висвітленні у ЗМІ, зроблено акценти на принципах діяльності наукових і науково-популярних медіа, особистостях українських науковців і журналістів у цій царині.

Тексти лекцій стануть у пригоді студентам галузі знань 06 – Журналістика, зокрема освітньо-професійних програм: ЖСК, ВДМР, МП, РЗГ; а також усім, хто цікавиться висвітленням наукових питань і дискусій у журналістиці.

УДК 070:316.773.3"312"(042.4)

© Сидоренко Н. М., текст, 2024
© ННІЖ, 2024

ВСТУП

В основі модуля 3 «Наукова тематика» – основні положення, що зафіксовані в робочій програмі навчальної дисципліни «Тематика сучасних медій» (розробник – доц. Мальвіна Воронова), схваленої науково-методичною комісією Навчально-наукового інституту журналістики (протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.). У робочій програмі чітко прописано мету дисципліни, попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни, подано анотацію, основні завдання (знати і вміти), а також спрямованість на формування програмних компетентностей та інші складники навчального процесу.

Модуль 3. Наукова тематика входить до блоку 2 і викладається у другому семестрі на 1 курсі для студентів усіх напрямків. За навчальним планом це 6 годин лекцій, 2 год семінарських занять, 7 год самостійної роботи. За виконанні завдання студенти можуть отримати максимально 12 балів.

Лекційні заняття передбачено у формі презентацій, тому й структура цих текстів має дещо «кадрову» побудову, в якій з використанням відкритих джерел подано наукові й науково-популярні ресурси в Україні та світі, обкладинки книг й анотації, цитати зі спеціалізованих і популярних журналів, сайтів, блогів, подкастів, що з'явилися упродовж 2022–2024 років і в різних жанрах відображають наукові події останнього часу.

Змістовий модуль 3. Тематика сучасних медій: наукова

№ п/п	Назва лекції	Лекції	Семінари	Самост. робота
1	Поняттєвий апарат галузі. Видання про науку	2		2
2	Огляд наукових і науково-популярних медіа в Україні та світі	2	2	2
3	Професійна специфіка наукової і науково-популярної журналістики	2		3
усього		6	2	7

Тема 1.

Поняттєвий апарат галузі. Видання про науку

Щоденно в медіа...

Вчені створили концепт життя на Місяці.

8 унікальних сигналів із космосу, які досі були невідомі, розпізнали науковці завдяки штучному інтелекту...

У горах Еквадору знайшли новий вид жаб, який назвали на честь письменника Джона Толкіна.

Ртуть не допомогла: вчені дослідили...

Да Вінчі досліджував гравітацію: вчені проаналізували його щоденники.

Штучний інтелект розповів, що його найголовніше бажання – стати людиною і знищити світ...

У Славутичі збудують ядерний науковий хаб.

Музей науки МАН разом із торгово-розважальним центром «Gulliver» запустили перший в Україні науковий цирк (28 листопада 2023 – кінець січня 2024 р.). Під час шоу «Атом дії» можна спостерігати загадкові й магичні перетворення

побутових предметів, водночас дізнаватися таємниці популярних фокусів, зокрема циркових трюків. «Відкривай портал у науку» – гасло виставки про природу оптичних ілюзій. Директорка з маркетингу ТРЦ «Gulliver» Катерина Жураківська так прокоментувала незвичайну подію: «Попередній досвід інтерактивного музею показав неймовірний попит на цікаву науку, і ми щасливі анонсувати новий науковий формат, який буде доступним для наших відвідувачів уперше в Україні». Директорка Музею науки МАН Марія Дуброва розповіла, що перша частина програми збудує емоції, а друга дає змогу осмислити інформацію, тож виставка «унікальна за своїм контентом і подачею». Команда наукового цирку планує побувати в 10 містах України.

Наука. Національна академія наук України

Наука – це сфера людської діяльності, спрямована на отримання нових знань про навколишній світ. Творцями теорій і законів про розвиток природи й суспільства, вироблення гіпотез і передбачень на підставі критичного аналізу фактів, синтезу нових знань та узагальнень виступають учені. Науковці користуються науковим стилем мовлення, подають наукову інформацію. Доступний, зрозумілий, не насичений науковими поняттями стиль застосовують як науковці, так і журналісти для популяризації досягнень науки.

У структурі НАН України понад 150 установ, зокрема, інститути, науково-освітні заклади, навчально-наукові комплекси, бібліотеки, заповідники, видавництва, що розподілені між секціями та відділеннями (математики, інформатики, фізики та астрономії, хімії, фізико-технічних проблем енергетики, загальної біології тощо), а також регіональні наукові центри МОН України та НАН України (наприклад, Західний науковий центр, Придніпровський науковий центр та ін.). До секції суспільних і гуманітарних наук входять відділення економіки; історії, філософії та права; літератури, мови та мистецтвознавства, серед них: Інститут української мови, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститут народознавства, Міжнародна школа україністики,

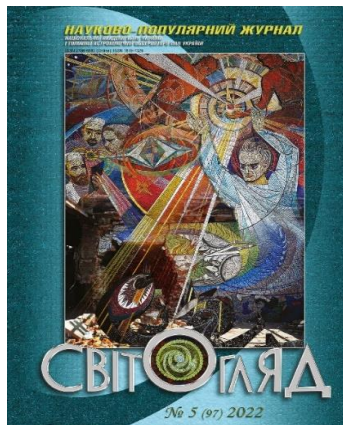
Одеський археологічний музей, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, Інститут енциклопедичних досліджень, Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія».

Існує кілька редакційно-видавничих осередків: державне підприємство «Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України», Видавничий дім «Академперіодика», Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історію».

НАН України видає кілька часописів, серед яких щомісячний загальнонауковий журнал «Вісник АН України», науково-практичний журнал

«Наука та інновації» (україномовна та англomовна версії), «Доповіді НАН України», науково-популярний журнал «Світогляд».

Часопис «Світогляд» (головний редактор – академік НАН України Ярослав Яцків) започаткований у 2006 р. НАН України та Головною астрономічною обсерваторією НАНУ. Основна проблематика видання, як зазначено на сайті: популяризація наукових знань, формування сучасного наукового і культурного світогляду, висвітлення проблем і здобутків світової та вітчизняної науки, а також дискусій про глобальні виклики ХХІ ст. Автори журналу розповідають про досягнення українських учених у різноманітних сферах науки – генетиці, мікробіології, астрономії, інформатиці, історії, географії тощо; відзначають здобутки визначних постатей, анотують і рецензують нові надходження книжкового ринку в науковому сегменті. За останні роки додалася актуальна тема, що стосується розвитку науки й техніки за умов воєнної агресії РФ проти України (відгуки читачів, вірші різних авторів, сюжетно-тематичні картини, націєстверджуючі статті).

Можемо констатувати, що наукових питань торкаються як *наукові*, так і *науково-популярні* видання.

Як правило, *наукові видання* розглядають факти й події з різноманітних галузей наукової думки таким чином, щоб їх зрозуміла як професійна, так і зацікавлена аудиторія, опираючись на критичний аналіз, аргументи, результати досліджень, синтез нових знань та узагальнень. Найчастіше це публікації чи виступи вчених, які подають підсумки своїх напрацювань, відкриттів, повідомляють про гіпотези і теорії. Як правило, наукові видання виконують інформаційно-пізнавальну місію, використовуються в науковій, освітній та навчальній сферах. Перевага надається науковому (академічному) стилю мовлення, якому притаманна зрозумілість, логічність, послідовність, об'єктивність, точність, узагальнення. Часто використовується наукова термінологія.

В Україні функціонує понад 200 наукових часописів, що часто об'єднані назвами «Актуальні питання...», «Записки / Наукові записки...», «Збірник праць», «Студії» тощо. Це окрема ніша спеціалізованих наукових часописів, що видаються як науковими інституціями, так і закладами вищої освіти та громадськими організаціями науково-дослідницького профілю.

Наука. Журналістика, соціальні комунікації

В галузі соціальних комунікацій, зокрема освітньої галузі 06 – Журналістика, що зокрема охоплюють наукову сферу досліджень науково-педагогічних працівників ННІЖ, виходить така фахова періодика: «Актуальні питання масової комунікації / Current issues of mass communication», «Наукові записки Інституту журналістики» (Київ), «Образ» (Київ, Суми), «Держава та регіони. Соціальні комунікації» (Запоріжжя), «Вісник Львівського університету. Серія журналістика» та «Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія: журналістика» у Львові, «Український інформаційний простір» (Київ), «Communication and Communicative Technologies» (Дніпро) та ще кілька.

Науково-популярна журналістика ставить за мету популяризацію науки, намагається «привернути увагу широкої аудиторії до тих чи тих наукових напрямів, поширювати відомості про винаходи, формувати позитивний образ науковця тощо» (О. Кирилова).

Визначення наукових і науково-популярних видань, наукових і науково-популярних журналів подано в ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять», де зазначено:

наукове видання – видання, що містить результати теоретичних і (або) експериментальних досліджень, а також науково підготовлені до публікації пам'ятки культури та історичні документи з розгалуженим науково-довідковим апаратом;

науково-популярне видання – видання, що містить відомості про дослідження в галузі науки, техніки, виробництва, культури, освіти, мистецтва тощо, які популяризують наукові знання, викладені в зрозумілій читачам-нефахівцям формі;

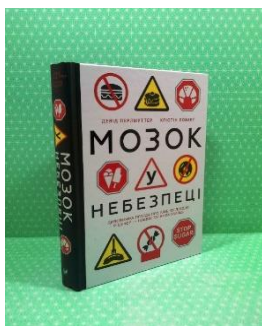
науковий журнал – журнал, який містить наукові публікації про теоретичні й прикладні дослідження;

науково-популярний журнал – журнал, який містить публікації про основи наукових знань, а також досягнення в галузі науки, техніки, культури, мистецтва та практичної діяльності, викладені в зрозумілій читачам-нефахівцям формі.

Спробуємо ці визначення продемонструвати на прикладі книжкових і газетно-журнальних видань, а також інших ресурсів, що можуть мати як наукові,

так і науково-популярні характеристики. Великою мірою до їх створення доклали зусилля не тільки вчені, а й журналісти, публіцисти, видавці.

Що почитати? Науково-популярні перекладні книги в Україні

Перлмуттер Д., Лоберг К. Мозок у небезпеці. Дивовижна правда про хліб, вуглеводи й цукор – наших таємних убивць. Харків : Vivat, 2022. 368 с.

Автори – Девід Перлмуттер, невролог, член Американської колегії харчування, і Крістін Лоберг, письменниця, експерт видавничої галузі

Ця книга стала бестселером 2013 р. за версією «New York Times». Це розповідь про глютен – найнебезпечніший білок для мозку, що входить до складу пшениці, жита, ячменя та похідних від них продуктів. Автори вважають, що ці продукти щодня потрапляють до наших тарілок. Вони провокують деменцію, епілепсію, панічні атаки, хронічні головні болі, депресію, хвороби Альцгеймера та Паркінсона. Вони – це вуглеводи. Глютен та глюкоза здатні не лише підсилювати смаки й насолоду від них, а й буквально стирати пам'ять та модифікувати гени.

Доктор Девід Перлмуттер пропонує «революційний чотиритижневий план», що здатний захистити людський організм, зокрема мозок, від вуглеводного удару, знизити ризик неврологічних захворювань, допомогти залишатися бадьорими й активними і навіть полегшити перебіг певних хронічних захворювань. Поєднуючи гумор та наукові факти, автор описує нові харчові звички, його гасло: «Контролюйте те, що їсте, та насолоджуйтеся життям у будь-якому віці». Тож увага акцентується на щоденному вживанні м'яса, риби, яєць і можливо максимальному вилученні з харчового раціону хлібобулочних виробів і вуглеводів.

Книга стала результатом дослідження творчої і фахової команди на чолі з лікарем, практичним неврологом.

Дікман Н. Мій день зі STEM. Технології. Харків : Vivat, 2021. 64 с.

Книга призначена читачам від 6 до 12 років, тож їм адресовані запитання і спонуки: «Чи тобі відомо, що кожного дня ми користуємось приголомшливими технологіями? Заирни всередину і дізнаєшся: як працює радіо; що всередині лампочки; як комп'ютери сканують штрих-коди... і багато іншого! А також багато цікавих експериментів та завдань, які можна виконати вдома!».

Авторка цієї книги Ненсі Дікман – фахівчиня у галузі видавничої діяльності, написала понад 150 науково-популярних книжок для дітей. Перш ніж писати власні тексти, вона багато років пропрацювала редакторкою та видавчиною дитячої літератури.

STEM – аббревіатура від англійських понять (Наука (природничі галузі). Технології. Інженерія. Математика). До речі, існує навіть окремий напрямок в освіті – STEM-освіта як один із пріоритетів модернізації освіти, чинник інноваційної діяльності, що відповідає запитам економіки та потребам суспільства.

Серія «Наука в коміксах» видавництва «Vivat».

Це – «Роботи та дрони»,

«Коти. Природа і піклування»,

«Сонячна система: наше місце у космосі», «Динозаври. Залишки і пір'я»,

«Всесвітня історія», «Космос» тощо.

БЕЗКОШТОВНІ
електронні книжки Vivat
Читайте українською і
впізнайте в ЗСУ!

Скотт М., Чабот Д. *Наука в коміксах. Роботи та дрони: минуле, сучасне і майбутнє.* Харків : Vivat, 2022. 128 с.

Дехто вважає роботів фантастичними істотами, проте ці машини вже давно стали невід'ємною частиною життя людей. Натрапити на них можна повсюди: вдома, у лікарні, на виробництві, у школі. Як у цьому переконатися? Тоді найперший у світі робот – механічний голуб Поллі – влаштує екскурсію світом робототехніки від найдавніших часів до сьогодення.

З книги можна дізнатися:

- що таке роботи і дрони, яка між ними різниця;
- де можна натрапити на роботів і для чого потрібні дрони;
- як улаштовані роботи та як їх запрограмувати;
- які домашні прилади є роботами й багато іншого.

Чад Дж., Моско Р. *Наука в коміксах: Сонячна система. Наше місце в Космосі.* Харків : Vivat, 2022. 128 с.

Розмарі Моско (авторка текстів) – письменниця, авторка пізнавальних книг, також художниця. Вона прагне ділитися з іншими своєю любов'ю до довкілля.

Якось вона впродовж кількох місяців була зосереджена на одній роботі, змальовуючи всі 162 види змій, що прижились у США.

Джон Чад (американський коміксист та ілюстратор) – викладач мистецтва, його захопленням стало оформлення книг і дизайн у Центрі вивчення коміксів.

«Вважаєте, що вивчати космічний простір нудно, адже він порожній і темний? Тоді пропонуємо вирушити в захопливу подорож Сонячною системою, та ще й у цікавій компанії добрих друзів та хатніх домашніх улюбленців.

Ви дізнаєтеся:

- з чого складається Сонце і чи має воно корону;
- що таке гравітація та як діє радіація;
- чи всі планети складаються з каміння і чи мають вони магнітні поля;
- що таке Велика Червона Пляма та багато іншого.

Отже, якщо ви любите комікси та марите подорожами на космічному кораблі, мерщій беріться за читання!» (з анотації).

Що прочитати? Україна

Але й наша країна не залишилася без своїх авторів, які зацікавлені науковими здобутками й іменами в науці та прагнуть поділитися своїми історіями з іншими. До цих перекладних книг, що з'явилися на українському ринку в останні роки й послужили підґрунтям для зацікавлення наукою різної аудиторії, можна додати ще низку видань про національну науку й науковців.

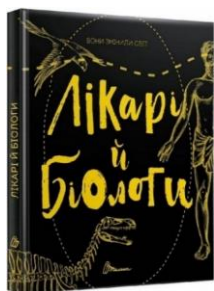
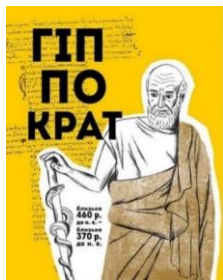
Зокрема це серія «Вони змінили світ» (харківське видавництво «Талант»).

«Талант» – українське видавництво дитячої літератури з Харкова. Автори тут розуміють, що необхідно запропонувати сучасним дітям для зацікавлення й користі,

враховуючи різновікову аудиторію – від найменших до 15-літніх підлітків. Видавництво зазначає: «Ми співпрацюємо з найкращими українськими, а також іноземними художниками-ілюстраторами, авторами, досвідченими методистами... Мета – популяризувати якісну українську книжку, формувати в маленьких читачів любов до читання, художній смак, бажання пізнавати світ».

Каталог видавництва «Талант» охоплює понад 500 книг, що належать до 50 серій різних жанрів: енциклопедії, література для розвитку, навчання й дозвілля, пригодницька література, казки – асортимент надзвичайно широкий.

*Заржицька Е., Шаповалова К.
Вони змінили світ. Лікарі й біологи.
Харків : Талант, 2021. 120 с.*

Еліна Заржицька – письменниця і журналістка, громадська діячка. Авторка низки творів (казки, пригодницькі та історичні повісті) для дітей. За мотивами її казок створено

мультфільми «Як черепаха Наталка до школи збиралась», «Про ліниву ворону», «Як вуж намагався гадюкою стати», «Хоробре мишеня», «Про самотнього кабанчика».

«Як подолати всі хвороби світу? Чи можна знайти ліки, що дають зцілення від усіх недугів?.. Відповіді на ці питання шукали з найдавніших часів. Книга знайомить з легендарними вченими – від Гіппократа до Флемінга. Ви дізнаєтесь про геніальні відкриття, ризиковані наукові експедиції, шукачів доісторичних істот, безстрашних мисливців на мікробів... Це розповідь про людей, безмежно закоханих у свою справу, – і про те, як важливо попри все зберігати вірність своїм мріям. Історії великих лікарів і біологів, які змінили світ».

Шульга О. Наші. Інженерна історія України. Київ : Моя книжкова полиця, 2021. 152 с.

Олена Шульга – координаторка проєкту «Інженерний тиждень» в «Українській правді»

До ознайомлення з книгою спонукає анотація: «Інженерія – це бульбашки у шоколаді та атракціони, лікування складних хвороб та підкорення космосу. Це процес, під час якого теоретична наука набуває практичного застосування. Саме інженерія робить наше життя таким, як воно є. Наші – це п'ятдесят історій про українських інженерів та інженерок і їх винаходи. Українців за походженням або переконаннями. А ще це можливість спробувати себе в ролі інженера». Людські історії в цій книзі доповнені завданнями, які дозволяють зрозуміти, що наштотувало інженера на винахід, або відтворити його фрагмент. Книгу написано за участі дітей та підлітків, які досліджували історію свого міста чи села та допомогли знайти інформацію про відомих і забутих українських інженерів.

Скицька У. *Ми з України. Історії про людей, якими захоплюється світ.* 2-ге вид., перероб. Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. 312 с.

Книга присвячується історикам та журналістам, які відкривають забуті сторінки минулого. Інформаційний спонсор видання – «24 канал».

У передмові авторка розповіла про те, як телевізійна програма «Наші» в ефірі «24 каналу» дала поштовх до написання книги. Хоча спочатку здавалося, що творцям вистачить роботи на два місяці, але програма тривала більше чотирьох років і продемонструвала понад 500 сюжетів про «людей, винаходи та місця, якими варто пишатись».

Серед героїв книжки чимало відомих імен – співачки Соломії Крушельницької, письменниці, журналістки й мандрівниці Софії Яблонської, художника Казимира Малевича, авіаконструктора Ігоря Сікорського, народної майстрині Марії Примаченко. В книзі відображено й долі тих, які стануть для багатьох читачів справжнім відкриттям,

зважаючи на їхнє українське коріння: американський митець (художник, скульптор, ілюстратор, дизайнер, письменник і видавець, продюсер і кінорежисер, колекціонер) Енді Воргол; оscarоносний мультиплікатор студії «Дісней» Володимир Титла; талановитий генетик, який розвинув теорію Дарвіна, Теодозій Добжанський; вчений-математик, чиї розробки лягли в основу першого у світі комп'ютера, Михайло Кравчук, випускник нашого Університету; донька львівського банкіра, яка винайшла принцип роботи Wi-Fi, Геді Ламар; легендарний воротар NHL (Національна хокейна ліга) Террі Савчук; харків'янин, який розшифрував писемність майя, Юрій Кнорозов.

Малознаними сьогодні лишаються «феноменальні досягнення» Володимира Хавкіна з Бердянська, який своїми вакцинами врятував життя мільйонам індусів; колишнього львів'янина, фізика й математика Станіслава Уляма, який став співавтором патенту на термоядерну бомбу; вундеркінда, поліглота та ексцентричного генія Вільяма Сідіса (його батьки – з Бердичева), який в 11 років став студентом Гарварду; американського фізика Ніка Голона, якого називають «батьком світодіодів» і винахідником лед-освітлення. Ці люди надихають, і часом їхні біографії настільки дивовижні, що виникає думка: «Так буває лише в кіно»...

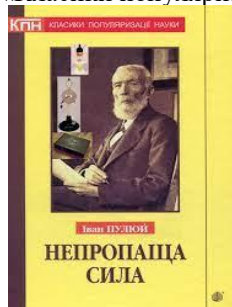
Розлуцький Н. Українці у світі. 33 правдиві історії. Харків : ACCA, 2022. 144 с.

Назар Розлуцький – історик, кандидат історичних наук, дослідник українського визвольного руху, поет і прозаїк, науковий співробітник Музею української діаспори в Києві. Співзасновник мистецько-просвітницького проєкту «Знай наших» (2017), призначеного для популяризації української поезії різних епох і стилів.

Нагороджений відзнакою «За вірність у військовій службі» III ступеню (у 2015–2016 рр. брав участь в АТО в складі 55-ї окремої артилерійської бригади «Запорізька Січ»).

Ця книжка Назара Розлуцького розповідає про видатних українців, яких знають і шанують у всьому світі. Але часто світова спільнота навіть не здогадується про їхнє українське походження. Серед них – військові, політики, мандрівники, науковці, винахідники, художники, письменники, кінозірки, музиканти, космонавти, дружини королів та султанів. Їм присвячено 33 історії успіху. Яскраве ілюстроване видання буде гарним подарунком та окрасою будь-якої колекції.

Серед українських книг про наукові відкриття українських геніїв – серія «Класики популяризації науки».

Пулюй І. Непропаща сила: науково-популярні та публіцистичні твори з додатком аналітичних матеріалів / упоряд., стилістична адаптація, заг. редакція та коментарі В. О. Тадеєва. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2020. 296 с.

Упорядник цього видання Василь Тадеєв теж науковець, він – кандидат

технічних наук (його спеціалізація – геометрія і топологія), організатор і багаторічний директор Західноукраїнської заочної математичної школи для обдарованих школярів, автор серії підручників із геометрії, завідувач редакції математики і фізики видавництва «Навчальна книга – Богдан». Перекладач та упорядник видавничих серій «Класики популяризації науки», «Бібліотечка фізико-математичної школи», «Подвижники освіти».

Передмова редактора, окрім епіграфів І. Верхратського і П. Куліша, відкривається важливими словами: «Коли повертаються із забуття такі автори і такі їхні твори, що представлені у цій книзі, то поряд з невимовною втіхою проступає й гірка печаль, що ці перлини духовності були закинуті в темні закутки або ще гірше – від них забрали мову і вони неначе оніміли».

Важливими є пояснення світової слави українця Івана Пулюя, який навчався і працював поряд із відомими вченими: «А були то насправду дивні твори – уже тим, що стали першими в науково-популярному жанрі, писані й видані українською мовою. По-друге, тим, що їхній автор, Іван Пулюй, був одним із найвизначніших європейських учених-фізиків своєї доби, палким просвітителем свого народу та перекладачем Святого Письма. А по-третє, своїм вселенським розмахом – від молекулярних взаємодій до утворення нових зір та фізичних підвалин морального імперативу непропашої сили, за яким будь-які позитивні дії і вчинки людини не щезають безслідно, а як і кожна сила (енергія) перетворюються, переходять та накопичуються для благих справ».

У «Слові письменника» під назвою «Упертий великий українець Іван Пулюй» Вал. Шевчук підкреслив необхідність вивчення і знання саме українських імен і здобутків: «Специфікою українського національного самозбереження в XIX столітті, в часі, коли Україна повністю втратила державні інституції, хоч і автономні, стала гуманітаризація української духовності. Життя Івана Пулюя може бути класичним підтвердженням цієї тези».

Основу книги склали дві науково-популярні («Пропаша сила», «Нові та перемінні зорі») та дві популярно-публіцистичні («Кілька споминів про Куліша та його дружину Ганну Барвінок», «Україна і її міжнародне політичне значення») праці видатного вітчизняного вченого-фізика, винахідника, публіциста і громадського діяча Івана Пулюя (1845–1918). У першій публікації із заголовком «Непропаша сила», що визначила назву всієї книги, йдеться про відкриття та всесвітні прояви фундаментального фізичного закону збереження енергії (за термінологією автора – «закона непропашої сили»), а також про благодатний вплив цього закону на моральну міць людського духу.

Одним із проявів фізичного закону непропашої сили є спалахи, пульсація і згасання зірок. Деталізації цих фізико-астрономічних феноменів з погляду тогочасної науки присвячена друга науково-популярна праця Івана Пулюя – «Нові та перемінні зорі». У ній автор теж не раз перекидає містки від проблем природознавства до сфери духовного життя, етики й моралі. Значення цих людських цінностей цілком актуалізуються й сьогодні.

Українські науково-популярні журнали

Серед науково-популярної періодики початку XXI ст. чимало видань, призначених для дітей різного віку. Наприклад, «Юний натураліст», що

видавався з 1996 р. як додаток до всеукраїнського науково-популярного та літературно-художнього молодіжного журналу «Наука-Фантастика».

У 2006 р. був заснований всеукраїнський науково-популярний природничий журнал для дітей та юнацтва «Колосок». Його редактором стала доцент кафедри педагогіки Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, Заслужений учитель України Дарія Біда. Основна тематика журналу – «природознавство як інтегрований комплекс дисциплін»; зокрема науково-популярні статті з біології, хімії, фізики, астрономії географії, екології. Публікації найчастіше містились у рубриках «Наука і техніка», «Жива природа», «Земля і Всесвіт», «Людина і екологія», «Наукові цікавинки», «Таємниці природи», «Довкілля». На платформі часопису щорічно проводився однойменний Міжнародний природничий інтерактивний конкурс за сприяння Міністерства освіти і науки України серед учнів 1–11-х класів. Існувала «Бібліотека “Колоска”».

Для молодших учнів видавала науково-популярна тематична природнича газета «Колосочок», призначена для розумників і розумниць. Редакція розповідала про явища природи, світ рослин і тварин, пропонувала мандрівки по Україні та світу. Друкувалися творчо-дослідницькі завдання, публікувалися природничі проекти і творчість учнів початкової школи.

Видавнича група «Основа» (Харків) у 2010–2013 рр. випустила серію науково-популярних журналів для дітей і батьків, серед яких «Біологія для допитливих», «Історія для допитливих», «Географія для допитливих», «Хімія для допитливих», «Фізика для допитливих», «Я вивчаю українську», «Teenglish», «JustTEEN».

Свого часу існував науково-популярний журнал для дітей 6–9 років «Розумашки», що мав постійні рубрики «Чомучка», «Дивосвіт», «Технодром», «Слідами історії», «Читачун», «Хвостаті й вусаті».

Ініціаторами створення науково-популярного журналу для юнацтва «Країна знань» були науковці та викладачі НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка та НТУУ «Київський політехнічний інститут»; очолила редакцію кандидат технічних наук, математик Тамара Белих. Тут друкуються матеріали, що досліджують різні галузі науки: біологію, геологію, фізику, хімію, філософію. На думку редколегії, саме такі часописи можуть стати «містком між академічною наукою і реальним життям». Подібні журнали сприяють розвитку не лише пам'яті, але й мислення; вони «формують мотивацію до інноваційної не шаблонної діяльності, творчості; вони сприяють вихованню освіченої, гідної людини, справжнього патріота, який знає історію науки своєї країни і прагне її розвивати».

«Журнал Куншт» — українське науково-популярне медіа, створене у вересні 2015 р. як друкований ресурс, засновниками якого стали тоді ще студенти інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Кирило Безкоровайний та Ангеліна Безнесюк. Нині співзасновниками і видавцями виступають К. Безкоровайний і Д. Кузява.

Над виданням одного номера іноді працювало до 50 осіб, адже тут друкувалися не тільки статті, а й комікси про науку, інфографіка, віршована мнемоніка українських поетів для запам'ятовування складних визначень чи формул, власні переклади науково-фантастичних творів іноземних письменників тощо. До тематичних номерів увійшли такі питання, як космічний туризм, екологія, сновидіння, ядерні технології, час, гроші, еволюція, наука війни.

Згодом редакційній команді стало «тісно в межах паперового видання», адже вони прагнули, щоб про науку та досягнення на цій ниві дізналася якомога більша кількість українців. Так з'явилися сайт, подкасти, відео, лекції, науково-популярні проекти, до яких долучені головна редакторка, проектна менеджерка, випускова редакторка, фактчекери, відеограф, дизайнер, менеджерки соціальних мереж, а також українські й закордонні вчені та експерти.

«Куншт» — це команда небайдужих людей, які сповідують основні принципи роботи: «Чесність, незалежність, прозорість і дотримання журналістських стандартів» (<https://kunsht.com.ua/about>).

Основне гасло команди «Куншт» (саме слово означає «малюнок, картина») — «Наука як мистецтво». Вражаючим та унікальним є ілюстративний матеріал. До співробітництва запрошувалися як відомі майстри, так і молоді художники та дизайнери.

Починаючи з 2018 р., команда «Куншту» здійснила кілька значних проєктів, серед яких «Жіноча справа», «Наука як мистецтво», «Наука в метро», «Science After Dark» («Наука після півночі»). Так, перший із зазначених проєктів зосереджувався на значимості жінок у сфері науки, розповідях про знаменитих науковиць — запущено серію подкастів, у яких відомі радіоведучі озвучували історії від першої особи. Водночас були виготовлені футболки з зображеннями польської і французької дослідниці в галузі хімії та фізики, Нобелівської лауреатки Марії Кюрі; австрійської науковиці, спеціалістки в галузях ядерної

фізики та хімії Лізи Майтнер; англійської вченої-біофізика та рентгенографа, яка вивчала структуру ДНК, Розалінд Франклін; американської науковиці в галузі інформатики, інженерки систем (зокрема розробила бортове програмне забезпечення польоту для космічної програми «Аполлон») Маргарет Гамільтон.

Разом із Громадським радіо та Національним художнім музеєм України створено проєкт «Наука як мистецтво», коли українські вчені спробували «озвучити» картини і музеї з наукового погляду. Наприклад, кандидат фізико-математичних наук Антон Сененко до зображення козака Мамаєв застосував музику та звукові хвилі; кандидатка біологічних наук Оксана Півень трактувала картину «Поцілунок» Всеволода Максимовича через інтерпретацію кохання з біологічної точки зору; інші вчені застосовували до «прочитання» мистецтва наукові здобутки генетики, природи агресії чи будови ока.

Проєкт «Наука в метро» (спільно з Way TV «Куншт» підготував 36 відео з питань хімії, фізики, біології, космосу) був спрямований на підвищення рівня наукових знань пасажирів київського метрополітену, перед якими постали не тільки складні питання («Як тренувати пам'ять, щоб тримати в голові більше інформації? Чи правда, що чорна діра може поміститись у чайну ложку? Чому сильні емоції викликають мурахи по шкірі та чим пахнуть гроші? А чи дійсно ми всі складаємось із зоряного пилу?» та ін.), а й відповіді-роз'яснення.

Для реалізації проєкту «Science After Dark» були об'єднані зусилля команди «Куншт» та наукової платформи «INSCIENCE»; фактично це була музейна вечірка, влаштована в музеї популярної науки і техніки «Експериментаніум».

В сегменті історичної науки Україна має кілька журнальних видань («Локальна історія», «Україна модерна»), також активно функціонують їхні веб-сайти.

«Локальна історія» – це мультимедійна онлайн-платформа про минуле та сучасне України, що об'єднує друкований журнал, передплату на подкасти, статті, репортажі та інші корисні

матеріали. Ключовими темами журналу в 2023 р. були Петлюра, Шухевич, Тарас Шевченко, Друга світова війна, планета Ді-Пі, битва за Південь, Русь, Дніпро, хліб, Різдво.

Мета проєкту «Локальна історія» – дослідження минулого крізь призму окремих місцевостей, аудіо та відеофіксація спогадів старожилів – очевидців важливих історичних подій ХХ ст., оцифрування старих світлин і документів. «Для нас основною цінністю є українська ідентичність – те, заради чого треба знати та розуміти минуле. Прагнемо руйнувати міфи та стереотипи, породжені не лише окупаційними владами, а й окупованим суспільством», – пояснюють творці каналу.

Сайт «Локальної історії» має кілька розділів: «Тексти», «Спецпроекти», «Без брону», «Старі фотографії», «Автори». Зокрема такими спецпроекти стали «Діалоги. Люди культури у війні», «Українська повстанська армія».

Хроніка боротьби», «Карпати. Місця сили», «Дисиденти. Історії політв'язнів радянського режиму», «Крафтове різдво», «Світло справедливості» (спеціальна нагорода за моральне, духовне та етичне лідерство. Лауреатами цієї премії у 2024 р. стали Євген Сверстюк і Леонід Фінберг).

У рубриці «Тексти» (статті, репортажі, інтерв'ю, читанка, колонки) зосереджено найбільше публікацій, підготовлених журналістами. До статей належать такі публікації, як «Євген Сверстюк. Бути людиною» Радомира Мокрика, «Серце з любові та кричі» (про Олену Телігу) Віри Агеєвої, «"Гуцули сильні, високі та дуже розумні". National Geographic про міжвоєнне Закарпаття» Михайла Марковича тощо. Поміж репортажами – «Переяславські храми історії» Леся Білея, «Між Візантією і авангардом» та «Палац у бурякових полях» Світлани Ославської, «Призабутий Старий Угринів» Володимира Молодія. Співрозмовниками в інтерв'ю стали германіст, перекладач, психоаналітик, співзасновник Львівського інституту психоаналізу Юрко Прохасько («Кожне покоління українців має травму від росіян»); український репер, співак, композитор, режисер, музичний продюсер і волонтер Степан Бурбан («Все склалося в пазл: і музика, і відновлення, і допомога ЗСУ»); польсько-американська літературознавиця, славістка, професорка американського університету, редакторка журналу «Sarmatian Review», авторка книги про російську літературу «Трубадури імперії: російська література і колоніалізм» Ева Томпсон («Перемога України змусить росіян переписати свою історію») та ін. Інтерв'юерами були журналіст Володимир Молодій; менеджерка Інституту стратегії культури Марта Більська; письменниця, редакторка, журналістка, членкиня українського ПЕН-клубу Анастасія Левкова.

«Читанка» пропонує призабуті документи минулого (публікації у пресі, спогади, уривки з книг, фольклорні записи тощо). Тут вміщено статтю «Золоті ворота» поета Михайля Семенка з газети «Боротьба» (1919), спогад «Тайна смерті Басарабової була в моїх руках» письменника і політв'язня Михайла Бажанського, «З різдвяного гумору в старій Україні» фольклориста і мовознавця Михайла Возняка.

Чи не найактивнішою колумністкою «Локальної історії» стала письменниця, лауреатка Шевченківської премії в галузі літератури Галина Пагутяк, яка запропонувала редакції злободенні матеріали «Кам'яна хлібина»,

«Бандерівський Берлін», «Зашморг для української музики», «Чорна та біла бухгалтерії – надійне джерело історії», «Зникоме: мандрівні торговці й прохачі». До колонок належать також короткі розвідки історика, головного редактора журналу «Локальна історія» Віталія Ляски («Є лише одна заковика»), кандидата історичних наук, заступника директора Національного військово-історичного музею України Ярослава Тинченка («Так хто ж мав прибути на допомогу під Крути?»), кандидата історичних наук, експерта Українського інституту майбутнього Сергія Громенка («Пів кроку у правильному напрямку “Про історично населені українцями території Російської Федерації”»).

Проект «Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис» (Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, Інститут історичних досліджень) з'явився у 1996 р. Нині автономно існують друкований науковий журнал «Україна модерна» та однойменний веб-сайт (з 2011 р.)

В умовах повномасштабного вторгнення «Україна модерна» запустила новий сайт, оновила існуючі рубрики, подаючи матеріали в розділах «У вирі війни» (дослідження, нотатки, рефлексії, щоденники, інтерв'ю з професійними істориками, антропологами, етнологами, які самі опинились у центрі історичних подій повномасштабної війни XXI ст.), «Питання історії» (публікації, присвячені дискусійним темам в історії України), «Подолання минулого» (висвітлення трагічних сторінок геноцидів, що відбулися на території України), «Опії» (колонки істориків про історію і довкола неї), «Нотатки» (огляди знакових наукових подій), оголошення (<https://uamoderna.com/about/>).

Так, «У вирі війни» вміщено полеміку про європейську міграційну політику та притулок для українських біженців, публікацію «Кожне покоління переосмислює історію, шукаючи відповіді на актуальні питання сьогодення в минулому»: війна та геноцид очима кандидата історичних наук, фахівця з історії Голокосту в Україні, військового офіцера Єгора Врадія. Матеріал «Боже, я їду на лінію фронту!» – рефлексії дослідниці російської історичної пропаганди кандидатки історичних наук Яни Примаченко. Авторка вважає: «Зараз і в Україні, і в Росії відбуваються “тектонічні зсуви” у сфері історичної політики і пам'яті про Другу світову війну. З одного боку, викривлена історія Другої світової війни є основою російської історичної пропаганди, з іншого – в Україні зараз відбувається розрив з радянською історичною політикою і вибудовуються нові наративи. Чого варта тільки робота команди Національного Музею історії України у Другій світовій війні. Саме тому я продовжую працювати в межах цієї теми».

Серед «Питань історії» (подаються найбільш дискусійні теми) – статті «Богдан Хмельницький та його епоха в історії України» Ярослава Федорчука,

«Бандерівці та антиєврейське насильство» Ярослава Грицака й Олександра Зайцева, «Чи була Україна російською колонією» Ярослава Грицака та Юрія Шаповала. В «Опініях» можна прочитати «Кулеметні черги на сцені українського театру в час війни» Владислава Москальця, «Синоніми біженства» Світлани Одинець, «Відселяючі тіні» Оксани Довгополої тощо. Частина матеріалів в «Україні модерній» друкується англійською мовою («Obstacles to Russian Decolonization» та «Going Native: Russian Studies in the West» Томаша Камюзелла (Tomasz Kamusella), «Lithuania, Poland, and the Polish-Lithuanian Commonwealth in Ukrainian History» Френка Сисина (Frank Sysyn).

Ще одне медіа, що має науково-популярну позицію, передусім у галузі історії, – «Історична правда» (з 2010 р.), засновником і головним редактором якої став Вахтанг Кіпіані. Телепрограма «Історична правда з Вахтангом Кіпіані» розпочалася 14 березня 2013 р. на каналі ZIK (програма про останні дні українського політика, активного діяча ОУН, генерала-хорунжого Романа Шухевича).

історична правда

ТЕКСТИ КОРОТКО КНИЖКИ КОЛОНКИ ДАЙДЖЕСТ АРТЕФАКТИ INTERNATIONAL ІНТЕРВ'Ю

Вахтанг Кіпіані, журналіст, історик, головний редактор сайту «Історична правда»

У серпні 2020 р. запущено однойменний YouTube-канал, де В. Кіпіані підготував серію відео і трейлерів («Розпад СРСР – Освіта (Армія, Культура)», «Вибрали статті українцями», «Діти Івана Франка», «Плагіат по-радянськи», «Радикальні методи визвольної боротьби», «Українські націоналісти і Голокост» тощо).

«Ми відкриті для всіх компетентних точок зору і думок, не друкуємо замовних текстів, не беремо участі у партійних і виборчих кампаніях, але залишаємо за собою право мати власну точку зору з приводу всіх подій, людей та явищ сьогодні та вчора.

Пишемо передусім про історію України та українців, росіян, поляків, євреїв, кримських татар, інших етносів, доля яких пов'язана з нашою країною. Від стародавніх часів до сьогодення. Але акцент, фокус – на політичній історії ХХ століття: боротьба за державність, людські права, науково-технічний прогрес, тоталітарні проекти та експерименти, людські долі.

Апелюємо до читачів, стимулюючи їх сканувати родинні архіви, писати сімейні історії, заглиблюватися в генеалогію, історію свого міста, села, краю.

«Історична Правда» – майданчик для наукових і публіцистичних дискусій навколо історичної політики та політики пам'яті. Джерело новин (коротких інформацій), аналітичних статей, інтерв'ю, рецензій та оглядів книжок, анонсів про всі події, пов'язані з тематикою сайту, сховище артефактів. Дайджест тематичних публікацій – що дозволить не пропустити важливі та цікаві статті вчених, журналістів у паперових та онлайн-версіях ЗМІ.

Співпрацюємо з вузами, академічними установами, «Меморіалом», Харківською правозахисною групою, посольствами та громадськими інституціями країн Східної Європи, бібліотеками та архівами, з видавництвами «Дух і літера», «Критика», низкою популярних видань» (<https://www.istpravda.com.ua/about/>).

Український політолог Володимир Кулик вважає «Українську правду» помітнішим онлайн-виданням із жвавим внеском до творення української історичної пам'яті, що публікує тексти з історії України та інших держав, де редактори випробовують себе у ролі громадських істориків, характеризуючи видання як «майданчик для наукових і публіцистичних дискусій навколо історичної політики», «джерело новин» за актуальними темами зі «сховищем артефактів».

Сергій Набока: «Я «по життю» журналіст, редактор і видавець...».

19 січня 2023 р. на сайті «Української правди» опубліковано матеріал Вахтанга Кіпіані про випускника факультету журналістики, політв'язня Сергія Набоку. Історик зазначив: «Це інтерв'ю із Сергієм Набокою я записав 1 листопада 2002 р.

у кав'ярні на Хрещатику, неподалік офісу радіо «Свобода». Говорили ми довго, залишилося дві повні касети його голосу. Сергій легко погодився розповісти – «все, що пам'ятаю, старий» – для майбутньої книги про український самвидав кінця 80-х років. У роки оксамитової національно-демократичної революції йому довелося водночас бути і громадським діячем (голова Українського культурологічного клубу), і політиком (член Всеукраїнської координаційної ради Української Гельсінської Спілки), і, ясна річ, журналістом».

Питання до самоперевірки знань:

1. Як визначити поняття науковий / науково-популярний журнал / видання?
2. Подайте приклади наукових / науково-популярних журналів в Україні.
3. Які видавництва в Україні спеціалізуються на випуску наукових / науково-популярних видань для різних цільових аудиторій?

Тема 2. Професійна специфіка тематичної галузевої (наукової і науково-популярної) журналістики

Що переглянути, послухати? Українські ресурси

Для нинішніх і майбутніх науковців (5):

- Наукові центри України (12);
- Науково-популярні відеоканали (12);
- Науково-популярні лекторії (7);
- Науково-популярні подкасти (5);
- Науково-популярні портали (8);
- Науково-популярна преса (5);
- Про науку дітям (8).

Сайти та блоги українських учених (13) – Ольга Маслова, Дмитро Шабанов, Руслана Радчук, Іван Крячко та ін.

Тематичні сайти про науку (15):

- Історія та археологія (6);
- Астрономія (6);
- Біологія (8);
- Лінгвістика (1);
- Математика (1);
- Медицина (6);
- Хімія (3).

Існує добірка «50 найкращих україномовних YouTube-каналів» (2022), що розповідають про науку, культуру, освіту тощо (<https://texty.org.ua/>)

articles/103528/top-50-ukrayinomovnyh-youtube-kanaliv-pro-nauku-kulturu-osvitu-mandry-gadzhety-ta-sport/).

Серед них:

- «Цікава наука» – у 2016 р. створив учитель фізики та астрономії Віталій Шевчук, який працює у ліцеї «Колегіум» (м. Рівне). Пропонуються перекладені й озвучені науково-популярні й освітні відеоролики з фізики, астрономії, біології, географії та математики. Мета каналу – «покращити ситуацію із науковою грамотністю». В інтерв'ю газеті «Дзеркало тижня» (2019. 29 берез.) В. Шевчук зазначив: «Я просто роблю те, що мені цікаво, хочу створити базу науково-популярних роликів». Із 250 відео, що існували кілька років тому в розпорядженні «Цікавої науки», лише 4 були власного виробництва, решта – перекладені (більшість із освітнього ресурсу Ted-Ed, тривалістю від 3-х до 7-ми хвилин на різні теми) й озвучені українською мовою. Існує проблема авторських прав, але YouTube іде назустріч авторам каналів, якщо виконано всі умови добросовісного використання, коли подаються посилання, публікація має освітню мету, відсутня монетизація (відмова від будь-якої реклами). Сторінка «Цікавої науки» розташована на американському ресурсі patreon.com.

Автор проєкту підкреслив: «... Навколо каналу гуртуються люди, яким не байдуже. Це, напевно, найдорожче. Нас об'єднує не просто канал, не просто контент, а сам процес роботи і спільнота, що сформувалася». 11 листопада 2023 р. у Facebook, на сторінці В. Шевчука, з'явилося повідомлення: «Друзі, ми – Цікава наука і Клятий раціоналіст – збираємо кошти на придбання 5 FPV-дронів «Мольфар» та 2 ретрансляторів від «Вирію» для керування FPV-дронами та супутнього обладнання для вояків рот УБпАК 4 ОТБр і 110 Обр ТрО».

- «Клятий раціоналіст» – у 2015 р. ініціював популяризатор науки, український YouTube блогер Артем Албул. Вищу освіту він здобув у Миколаївському національному університеті імені Сухомлинського за спеціальністю «середня освіта: українська філологія», але за фахом не працював. Водночас А. Албул вважає, що філологічна освіта – «чудове підґрунтя для будь-якої діяльності, пов'язаної з текстами. Крім цього, гуманітарна освіта дає змогу відкривати світ наново, вивчаючи біологію, фізику і таке інше».

На сторінках журналу «Куншт» (2020. 10 берез.) вийшла публікація «Популяризації багато не буває (прогулянка з «Клятим раціоналістом»)» Наї Новак. В інтерв'ю акцентовано увагу на тому, що А. Албул «руйнує міфи, просуває науковий світогляд, ділиться доказовими лайфхаками» і запрошує до розмови відомих учених і популяризаторів науки. За статистикою ютуба, на початок 2020 р. відео «Клятий раціоналіст» в сумі набрали понад 1 мільйон переглядів. Окремий сегмент діяльності блогера – боротьба зі псевдонаукою, пошук аргументів, щоб спростувати «шарлатанів». «Наука – це складно та ґрунтовно», але автор проєкту вважає, що можна обрати «софт-рівень». Чимало вчених підтримують такий формат відео, адже користь його діяльності полягає не лише в умінні популяризувати наукову інформацію, а й «популяризувати науку як світогляд і науку як діяльність».

- «Токар.ua» починався як персональний блог у 2008 р., що поступово перетворився на повноцінне незалежне видання. Автор Назар Токар – ІТ-

спеціаліст, адміністратор українського розділу Вікіпедії (його також називають журналістом і кіберблогером). Сьогодні «Токаг.ua» став незалежним українськомовним медіа, що працює за рахунок ентузіазму та допомоги читачів під гаслом «Простими словами про складне». В орбіті розповідей – психологія, астрономія, технології, а також цифрова безпека, міфи та правда про тік-ток і телеграм-канал, штучний інтелект, наукові курйози. Нині в арсеналі цього медіа 10 авторів, 6 531 стаття, 100 тисяч відвідувачів щомісячно. Назар Токар вважає: «Що б там не було, не читайте російських новин, сайтів. Є десятки класних українських, британських, французьких, німецьких ЗМІ. Намагайтеся не користуватися Viber, Telegram, Яндексом, ВКонтакте, Однокласниками. Знайдіть джерела, яким ви довірятимете, вважатимете їх об'єктивними, й дивіться та читайте їх. Втім, все одно не довіряйте всьому безумовно».

• «Alpha Centauri Ukraine», TheAlphaCentauri.net, «Alpha Centauri» («Ваш персональний космос») – науково-популярний проєкт, сайт (портал), інтернет-видання та ютуб-канал, присвячені дослідженням космонавтики, астрономії, Всесвіту. Проєкт був заснований в 2013 р. Дмитром Андреєвим, власником став Павло Поцелуєв. Головна мета проєкту – популяризація науки і розвиток наукової думки; навколо цієї ідеї об'єдналися ентузіасти, які займаються перекладом іноземних матеріалів (на сайті зазначено: «Ми перекладаємо та робимо дубляж відеороликів про космос, створюємо власні освітні відео»). На озброєнні «Alpha Centauri» 331 відео, за якими можуть стежити понад 97 тисяч користувачів. Тут є сторінка «Наука, технології й інженерія», де приваблюють статті «Індія готується випробувати свій пілотований космічний корабель цього літа», «Наукова робота японських учених вносить повну ясність у розуміння процесів формування планет», «Паста місо, приготовлена на МКС, виявилася смачнішою, ніж та сама паста, яку приготували на Землі!», «Космічний апарат OSIRIS-APAS «прокинувся» після першого з семи зближень із Сонцем», «Учені виміряли швидкість виділення кисню поверхнею супутника Юпітера». До послуг користувачів розділи «Відео» (серед яких, скажімо, «Чудо на Місяці», «Voyager – всьо?», «Як це працює? (ракетний двигун від А до Я)», «Ми помилялись», «Ліфт на Місяць»), YouTube shorts, «Минулі прямі трансляції», «Космодовідка».

У жовтні 2021 р. відбувся перерозподіл обов'язків: головним редактором сайту «Alpha Centauri» став Марк Романов, Павло Поцелуєв продовжив займатися «технічною стороною проєкту», щоб сайт залишався «зручним місцем для спілкування і самовираження». Власник каналу зазначив: «Наші спонсори знають: ... проєкт має рухатися далі. Ми не маємо права зупинятися ні на хвилину. Ми ростемо, як якісно, так і кількісно. Ми стаємо старшими і в якомусь сенсі мудрішими. Ми поділяємо спільні цінності. І це – неймовірне почуття. Я продовжу писати на сайт, для непостійних користувачів навряд щось взагалі зміниться. Але керувати цим кораблем нашого космічного флоту відтепер належить Марку. Побажайте йому удачі! Альфа Центавра залишається в надійних руках», сайт «Alpha Centauri» завжди сприйматиметься як «куточок комфорту для любителів космосу»... Наші та ваші зусилля дозволять нам усім стати ближчими до зірок». Станом на 2022 р. це найпопулярніший україномовний ютуб-канал про космос.

YouTube-канали про історію

• «Імені Т. Г. Шевченка» – ютуб-канал, створений 4 вересня 2019 р. українськими письменниками, публіцистами, видавцями, блогерами, громадськими діячами, братами Капрановими (Дмитром і Віталієм). Канал подає відео на тему історії України (прапор, герб, гімн, УПА, ОУН, козаки, взаємини з сусідніми державами, Шевченко, Шухевич, Міхновський та ін.) – загалом 239 сюжетів («Бахмут! Секрети історії від кочовиків до сучасності», «Навіщо росії Україна», «Історія України за 10 хвилин», «Секрети шляхти», «Найзагадковіша княгиня», «Таємниця Мамаєва», «Кого росіяни бояться більше за Бандеру» тощо). Канал має нині 927 тис. користувачів.

• «Історія без міфів» (минуле без прикрас та фальсифікацій) – ютуб-канал про українське минуле України та світу, створений у травні 2020 р. кандидатом історичних наук, краєзнавцем, відеоблогером Владленом Мараєвим спільно з телережисерами Костянтином Анохіним і В'ячеславом Діхтяренком. На каналі висвітлюються різноманітні питання: політична, військова, економічна історія, історія міжнародних відносин, історія культури, мистецтва і спорту, біографії видатних особистостей (це розповіді про Карфаген і Тегеран-1943, імперію Русь і Євромайдан, Б. Єльцина, Дж. Дудаєва, Ф. Беллінсгаузена, В. Черчилля та ін.). Нині «Історія без міфів» має 811 тисяч користувачів (початок березня 2024 р.), 435 відео, загалом 121 230 506 переглядів. Як правило, розповіді в кадрі супроводжує В. Мараєв. Він наголошує: «Ідея проєкту – висвітлення історії від професійних істориків. Тему підказати може кожен з групи «Історії без міфів» або будь-хто з глядачів і підписників. Прагнемо стимулювати наукову дискусію, прищеплюючи культуру критичного мислення у суспільстві. На мою думку, слід привчати глядачів не сприймати інформацію на віру, а перевіряти її в різних джерелах... Необхідно протидіяти різноманітним антиукраїнським інформаційним меседжам, робити це грамотно, не бездумно, не створюючи у відповідь українських міфів».

• «Wild Fox Film» – це відеопродакшн та історичний канал, метою яких є популяризація знань із історії та культури України, підвищення рівня історичних знань населення; популярна історія. Тут можна ознайомитися з окремими серіями, як от: «Розкажу історію» (Б. Роженко: «Курс історії моєї мрії. Розкажу про минуле так, як би сам хотів, щоб мені про нього колись розповідали»), «Екстракти стрімів», «Давньоруська військова справа», «Доленосний 1918», «Археологія України», «Історія російського імперіалізму» (спільний проєкт, створений «Wild Fox Film» та «LikБез історичний фронт») тощо.

24 лютого 2022 р. засновник і керівник відеопродакш «Wild Fox Film», філософ-культуролог за освітою, археолог Борис Роженко вступив до лав Сил територіальної оборони ЗСУ, поруч із ним був також автор контенту, археолог Андрій Оленич, воював керівник студії Борис Субоч; тому на певний час історичний канал призупинив свою діяльність. В ефірі 7 листопада 2022 р. прозвучали слова Б. Роженка: «Нова доба, нові виклики, або – що робитиме наша історична студія в ці доленосні, історичні часи. Керівник студії Борис Субоч через вади зі здоров'ям був відправлений у відставку і повертається до студійної

роботи. Історія відходить на другий план і стане тлом для обговорення нинішніх, актуальних подій. Ми разом з вами спробуємо усвідомити – що то за часи відбуваються за нашими вікнами. Грози яких змін гримлять повітряною тривоною над ще недавно – мирними містами. І чого такого можна навчитися у минулому, що б допомогло гідно пережити нам наше “сьогодні?”. Нові формати, наративи, досвід, спільні зусилля – це відео про те, як боротися і здобувати перемогу.

Цікаву й досить насичену базу наукових і науково-популярних ресурсів в Україні створив науковець, популяризатор науки, старший науковий співробітник Інституту фізики НАН України Антон Сененко.

На жаль, учений констатує поширену думку, що часто «власники телеканалів і великих медіа розповідають, що наука – то неклікабельно і нецікаво», науково-популярні джерела успішно функціонують в українському сегменті інтернету, що дозволяють розвивати критичне мислення, дізнаватись про науково-технічні цікавинки, бути в курсі стану української науки та її реформ, спілкуватися з надзвичайно розумними і глибокими людьми».

На своєму сайті «Тверезий погляд» автор подав перелік джерел в алфавітному порядку і зауважив, що список може бути неповним, бо до нього увійшли саме ті ресурси, які науковець найчастіше використовує особисто (www/https://tverezo.info/post/158821).

Наукові блогери

«Насправді, наукових блогерів в Україні не існує. Це або звичайні люди, які працюють вченими, отримують зарплатню, проводять дослідження і ще інколи встигають зрозумілою мовою писати про науку, або наукові журналісти, яких я можу перерахувати на пальцях однієї руки», – стверджує Антон Сененко. Все ж науковець рекомендує цілу низку кваліфікованих популяризаторів науки в Україні.

Серед 30 імен – зоологиня Наталія Атамась (пише про «всіляких волохатих створінь та особливо полюбляє пернатих. Розрізняє на око та на вухо декілька сотень видів птахів»); вчена-фізик Юлія Безвершенко (експертка в питаннях реформування української науки); фізіолог, один із найдавніших наукових популяризаторів в Україні Олексій Болдирєв (ініціатор і ведучий науково-популярного сайту «Моя наука», один із організаторів щорічної події «Дні науки»); еколог, начальник групи радіаційно-екологічного моніторингу ДСП «Екоцентр» у Чорнобильській зоні Денис Вишневський; зоолог Павло Гольдін (пише про життя китів, дельфінів та інших подібних істот); вчена-біоінформатик Ніка Гурянова («потужно розвиває цей напрямок, зокрема через групу “Learning Bioinformatics Together in Ukraine”»); радіоведуча, журналістка Маріам Драгіна («дуже “смачно” пише про науку»); біофізик Семен Єсилевський («цікаво веде блог про медицину, палить напалмом гомеопатів та антивакциноваторів та всіляку псевдонаукову наволочку»); математик, фахівець із теорії ймовірностей та теорії ігор Олексій Ігнатенко; нейрофізіолог Дмитро Ісаєв та ін.

Кожен із популяризаторів науки має свої теми, свій стиль, своїх читачів. Так, Мар'яна Капранова сміливо розвінчує фейки про науку та псевдонауковців, Євген Кіося доступно пише про біологію, генетик Олександр Коляда пропагує здорове харчування та довголіття, біологині Ользі Масловій вдається оригінально розповідати про свою професійну сферу та медицину; Дмитро Мішкін, Артем Чернодуб та Олександр Молчановський (співзасновник платформи безкоштовних онлайн-курсів Prometheus) спеціалізуються у галузях машинного навчання та штучного інтелекту.

Чимало з них є досвідченими фахівцями в тій чи тій галузі науки, що дозволяє їм вільно, вдумливо, доступно пояснювати найскладніші та найважливіші наукові відкриття. Так, Денис Морозов – математик, Оксана Півень – вчена-генетик, Євгенія Яниш – зоологиня, Сергій Шарапов – фізик, на дослідження якого посилаються навіть Нобелівські лауреати.

Дарія Озерна – імунолог, генетик, молекулярний біолог, але активно працює в журналістиці, пише й розповідає про біологію, медицину і мікробіологію, має блог Фізкультура на UA:Радіо Культура. У сфері блогінгу задіяний також Олександр Петров («Записки Шурика» здебільшого про освіту, науку, навколонаукову сферу тощо). Іван Примаченко став співзасновником платформи безкоштовних онлайн-курсів Prometheus, майстерно висвітлює питання освіти, останні наукові досягнення в галузях навчання, когнітивістики тощо.

Гуру наукопопу і визнаним авторитетом називають колеги генетика Руслана Радчука, який веде свій блог про генетичні дослідження та їх користь для людства. Олександр Скороход пише про секрети довголіття з точки зору біології та про правильний спорт і біг з погляду науки. Олексій Хаврюченко має свій почерк в історіях про науку, історію, економіку.

І цей перелік далеко не повний, адже українські науковці, блогери, журналісти, популяризатори розповідають про різні сфери.

Науково-популярні сайти та групи у фейсбуці

У переліку Антона Сененка їх понад 60, з-поміж них такі:

AIN.ua чи не найбільший в Україні сайт, присвячений технологіям, стартапам і т.п.

«Альфа-Центавра» – науково-популярний ресурс про космос, прями трансляції запусків ракетноносіїв, марсоходи тощо (інтернет-видання, фейсбук, Youtube-канал).

«Археологія. Новини» – повідомлення в галузі археології.

Astronomy in ua – група про астрономічні новини, події, заходи.

«Банк Лекцій» («Наукова світлиця») – сотні відеозаписів науково-популярних лекцій різної тематики.

«Batrachos» – сайт, присвячений біології, зоології, екології тощо; чимало онлайн-матеріалів для курсу «Природничі науки».

«Всесвіт» – цікава наукопоп-група про космос українською мовою.

«Всесвіт UA» – досить якісний україномовний ютуб-канал про космос.

«CEDOS» – потужний аналітичний центр із цілою низкою досліджень у сфері освіти й науки.

«Газета Світ» – науково-популярне видання, що існувало з 1997 р. як паперовий часопис, згодом перемістився в онлайн, подаючи чимало цікавих статей про дослідження українських вчених.

«Defence Blog, Defense Express, Оборонно-промисловий кур'єр» – щось на зразок військової науково-популярної інформації.

«Дзеркало тижня. Наука» – чимало фахових і компетентних публікацій про науку та навколонаукові справи.

«Довколаботаніка» – сайт і група, що переважно присвячені науковому гумору, а також організації цікавих науково-популярних подій.

«[Explorer.life](#)» – «крутий ресурс» про дослідників і мандрівників.

«Експедиція XXI» – цінний ресурс від Національного антарктичного наукового центру про Антарктиду, науку й подорожі.

«Екологія життя» – науково-популярний сайт і група у фейсбуці про екологію, з конкретними посиланнями на джерела.

«Збруч» – на цьому сайті є оригінальний розділ про науку (аналітичні дописи, блоги, новини).

«INgenius» – блог про медичну науку, контент цікавий і корисний.

«Клятий раціоналіст» – один із найкращих науково-популярних каналів країни, що розповідає про критичне мислення та руйнування міфів.

«Куншт» – надзвичайно цікавий науково-популярний сайт, де всі дописи та подкасти зроблені науковцями і фахівцями. Висока якість, розмаїття інформації.

«Майже еталон на українському медіаринку», на думку О. Сененка.

«Ласуна» – короткі відео про незрозумілі речі, від квантової фізики до нейронних мереж.

«Learning Bioinformatics Together in Ukraine» – місія цієї групи полягає в об'єднанні науковців, зацікавлених у біоінформатиці, системній біології та суміжних напрямках, адже «разом вчитись цікавіше та ефективніше :-»).

«Likbez. Історичний фронт» – розумні дописи та відео про міфи в нашій історії.

Мінералогічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка – на сайті чимало інформації про унікальні надбання зі світлинами мінералів із усього світу (зокрема самоцвітів і ювелірного каміння, метеоритів і тактитів).

«Моя наука» – один із найдавніших і найавторитетніших науково-популярних сайтів країни, де публікуються авторитетні науковці, а статті проходять жорстку модерацію.

Музейний портал – перелік низки музеїв в Україні та музеїв, що стосуються України, в світі.

«Мікроб і Я» – важливий науково-популярний сайт із мікробіології, що розвінчує міфи про продукти харчування та «всього на світі, чого торкаються лапи всюдисущих мікробів».

«Наукова світлиця» – просвітницький проект із різними формами активності (записи лекцій, науково-популярні заходи по всій Україні).

«Наукуймо» – ютуб-канал, де круті вчені водять своїми лабораторіями, розповідають про дослідження європейського рівня, руйнують міфи і

пропонують «дахозривальні цікавинки». Також функціонують фейсбук та інстаграм.

«Наука та Всесвіт» – цікавий україномовний канал із низкою відео від NASA, ESA, Nature і TED про космос і науку.

«Наше небо» – сайт про астрономію та космос від працівника Головної астрономічної обсерваторії НАН України Івана Крячка. Також автор має свій канал, де можна послухати його науково-популярні лекції «Все про Всесвіт».

«НВ. Наукпоп / NV.ua. Наукпоп» – оригінальний розділ про науку, де відстежуються останні події в науковому світі.

«Пан Бібліотекар» – все, що стосується наукових журналів, цитування, наукометриї тощо.

«PinkNoiseNews» – цікавий ресурс про новини з наукового світу від двох учених – Андрія Чернінського та Дмитра Ісаєва.

«Prometheus» – платформа масових безкоштовних онлайн-курсів із низкою матеріалів для розвитку критичного мислення. Тут навчається понад 700 тисяч українців.

«Природничо-географічне товариство» – група у фейсбукі на десятки тисяч підписників із цікавими дописами про природу від Витачівської гімназії Обухівського району Київської області.

«Помилки та фальсифікації в наукових дослідженнях» – сайт, де розміщуються матеріали найгучніших плагіатних чи псевдонаукових справ.

«Пульсар» або сайт «Пульсар» – досить вдалий науково-популярний журнал, де статті пишуть учені й експерти.

«Стромата» – науково-популярна група про палеонтологію, історію науки, порівняльну анатомію, історію клімату, людей, тварин і про «все-все-все по клаптиках».

«Sciences.in.ua» – науково-популярний ресурс із цікавими якісними інтерв'ю українських науковців.

«ScienceUkraine» – крутий науково-популярний сайт та група з регулярно оновлюваними новинами.

«SpaceUkraine» – науково-популярний ресурс (на жаль, матеріали рідко оновлюються. «Шкода, що не так часто наповнюється»).

«StreetAstronomy» – сайт про астрономію, де регулярно розповідають про прийдешні зорепади й подають астрономічні новини.

«Symbolon. Центр середньовічних та ранньомодерних студій» – група про історію Середніх віків та часи раннього модернізму.

«Спільне. Commons» – прекрасний ресурс, на якому трапляються якісні статті про українську науку.

«Sci-DIY» – освітньо-розважальний ресурс для тих, хто прагне дізнатися про природничі науки якомога більше (наукові явища, події, експерименти, ігри, матеріали для дітей).

«Tokar.ua» – сайт і група у фейсбукі з досить якісними україномовними перекладами науково-популярних відео, здебільшого про космос.

«TechToday» – різноманітна інформація про сучасні технології.

«Ukrainian Scientists Worldwide» – найбільша та найдинамічніша група українських науковців у фейсбуці з усіх куточків світу; дозволяє постійно тримати руку на пульсі подій.

«ХабблТраббл» – ютуб-канал про космос і науку, який веде хлопець на ім'я Богдан, що навчається у третьому класі.

«Цікава наука» – досить популярний сайт і група, де викладаються анімовані якісні науково-популярні фільми, перекладені українською мовою.

«Chornobyl.in.ua» – про науку в Зоні (Чорнобиль, Прип'ять, ЧАЕС).

«Vernadsky Station Team» – група учасників антарктичних експедицій.

«WAS.media» – якісний і цікавий сайт про історію (маловідомі факти, визначні події й постаті, руйнування міфів тощо).

Науково-популярні заходи та події

«Арсенал ідей» – фестиваль, на якому діти мають змогу долучитися до дорослих професій, зокрема, до наукових досліджень.

Вільний університет «Майдан моніторинг» – харківська організація, що організовує науково-популярні лекції.

Головна астрономічна обсерваторія – хоча тут не так багато науково-популярних матеріалів, але це найкраща та найбільш вражаюча обсерваторія в Україні. Саме на цьому сайті регулярно анонсують запрошення про спостереження зірок, екскурсії по обсерваторії тощо.

«Дійсна наука» – ознайомлення широкої громадськості з розвитком світової науки та досягненнями українських учених у різних галузях, забезпечення діалогу науковців із представниками бізнесу, влади, суспільства. Тут проводяться заходи з популяризації науки в таких напрямках: «Науки про життя», «Науки про Землю», «Екологія», «Штучний інтелект», «Цифрова наука», «Математика», «Теорія ігор», «Фізика».

«Дні науки» – науково-популярна подія, що відбувається двічі на рік у багатьох наукових інститутах кількох міст України. Будь-хто в ці дні може завітати і подивитися на приладдя, поспілкуватися з науковцями, безкоштовно послухати цікаві лекції.

Музей популярної науки і техніки «Експериментаніум» – постійно діюча експозиція, що складається з понад 250 інтерактивних експонатів, присвячених механіці, оптиці, електриці, магнетизму й акустиці.

Клуб аматорів астрономії «Астрополіс» – безкоштовно надає можливості громадянам спостерігати за зірками, планетами, кометами.

Клуб любителів астрономії «АстроДніпро» – пропонує розповіді про астрономічні події.

«Kyiv Mini Maker Faire» – науково-популярні заходи з демонстрацією робототехніки, інженерії, експериментів тощо.

Музей космонавтики імені С. Корольова – надзвичайно потужний заклад у Житомирі, де регулярно проходять цікаві події.

Навчальний центр «Футурум» – від Малої академії наук, покликаний прищепити дітям прагнення пізнавати світ.

«Наукові пікніки» – науково-популярний захід, що проводиться кілька разів на рік. Найчастіше в якомусь парку якогось міста збираються науковці зі своїми мікроскопами, штамами бактерій та реакторами і демонструють їх перехожим, пояснюючи суть побаченого.

«Nobilitet» – щорічна науково-популярна конференція, на якій доступно розповідають про Нобелівські премії.

«Про що розповідає археологія» – цікаві зустрічі з ученими-археологами, які діляться актуальною інформацією про знахідки.

«СаЛо» («самопальна лабораторія») – спільнота однодумців, яка популяризує науку та безкоштовно через телескопи демонструє кілька разів на рік зоряне небо.

Олексій Коваленко – це людина-подія та організатор «Довколаботаніки». Він влаштовує «крутецькі науково-популярні квести» в Національному науково-природничому музеї НАН України (зокрема, про хижі рослини, овочі та фрукти, про павуків і т.д.).

Школа науки «DESK» – окрім того, що вони постять цікаві дописи, основне їх завдання – прищепити дітям любов до науки через роботу в лабораторії.

15x4 – науково-популярний лекторій: 4 лекції по 15 хвилин.

Друковані видання

«Колосок» – науково-популярний природничий журнал для дітей.

«Куншт» – науково-популярний журнал екстра-класу. Якісний, товстий, з цікавими дописами від науковців та експертів.

«Пульсар» або сайт Пульсар – цікавий науково-популярний журнал, статті в який пишуть вчені та експерти.

«Наш формат», «КМ-Букс», «ЛакіБукс», «Віхола» – видавництва, що регулярно продукують якісні україномовні переклади науково-популярних книжок, а також влаштовують цікаві дискусії з ученими.

«У світі математики» – науково-популярний журнал про математику, має також електронну версію.

Науково-популярні радіопередачі

UA:Радіо Культура – програма «Модуль знань» запрошує цікавих гостей, які ведуть фахові розмови (функціонує досі).

ФізКультура – радіопрограма про науку, здоровий спосіб життя та здоровий глузд від біологині Дарки Озерної (архів до 5 вересня 2021 р.).

Офіційні установи, де подається науково-популярна тематика чи корисні та важливі навколонукові новини

Державний природознавчий музей (Львів) – прекрасний паблік про крокодилів, Дарвіна, наукові цікавинки тощо.

Київський академічний університет – новітня науково-освітня установа, в якій студенти відразу потрапляють в просунуті європейські та українські лабораторії.

Мала академія наук України – власне, тут чимало дітей починають свій шлях у велику науку.

Міністерство освіти і науки – оперативна інформація зі сфери освіти і науки.

Міністерство охорони здоров'я – про безглуздість гомеопатії та користь вакцин.

Національна академія наук України – сайт і група найбільш авторитетної наукової організації в країні, де регулярно з'являються науково-популярні інтерв'ю чи лекції.

Національний науково-природничий музей НАН України – група, в якій висвітлюються доступною мовою наукові відкриття науковців світу з природничої тематики.

Науковий комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій – авторитетна організація зі сфери науки України. Де-факто, саме від неї нині залежить реформа науки в Україні.

Telegram-канали

«AlphaCentauri» – про космос.

«Клятий раціоналіст» – про критичне мислення і спростування фейків.

«Лабораторна миша» – про науку в Україні та світі, реформи науки в Україні тощо.

«Prometheus» – безкоштовні онлайн-курси.

«Club 120» – огляд актуальних і найновіших досліджень у галузях медицини, біотехнологій, DIY-біології, наукові факти й біохаки.

«Пульсар» – науково-популярний журнал.

Наостанок А. Сененко звернувся до читачів, науковців-популяризаторів, журналістів, науково-популярних груп і сайтів, представників радіопрограм і журналів: «Якщо Ви не віднайшли себе чи своє видання тут – не ображайтесь, будь ласка. Я – звичайна людина з обмеженим ресурсом. Міг не знати, або елементарно забути. Тому просто напишіть мені сюди, і я розширю свій перелік (звісно, якщо Ви дійсно цікаво та доступно пишете про науку, Ви не сепаратисти, не поціновувачі руського міра, правильно відповідаєте на запитання, чиї війська окупували Донбас, і у Вас немає сумнівів в тому, чий насправді Крим). Сподіваюсь, цей перелік стане в нагоді журналістам, яким постійно потрібні коментарі, чиновникам, які кажуть, що науки в Україні немає, а також пересічним громадянам, які відмовляються від лайна у вигляді битв екстрасенсів, чупакабр і рептилоїдів з телеекранів та шпальт газет на користь критичного мислення і наукового методу».

Тема 2. Наукові та науково-популярні медіа у світі

BBC. Science. Future

«We believe in truth, facts, and science. We take the time to think. And we don't accept – weak why.

In a complex, fast-paced world of soundbites, knee-jerk opinions and information overload, BBC Future provides something different: a home for slowing down, delving deep and shifting perspectives.

We look for answers to the issues facing the world in science. You'll find stories here on almost every topic that matters. Psychology. Food. Climate change. Health. Social trends. Technology.

What links them all is our approach. Through evidence-based analysis, original thinking, and powerful storytelling, we shine a light on the hidden ways that the world is changing...».

Виваженість, ґрунтовність, аргументованість, прагнення розібратися в усіх подробицях складних наукових проблем притаманні для публікацій BBC Future. Співробітники мають важливі настанови:

«Ми віримо у факти й науку. Ми знаходимо час на роздуми. І ми не приймаємо на віру – ми запитуємо чому.

У складному, стрімкому світі звукових фрагментів, невпевнених думок і перевантаження інформацією BBC Future пропонує щось інше: сповільнення, глибоке занурення та зміни перспектив.

Ми шукаємо відповіді на проблеми, що постають перед світом, у науці. Тут ви знайдете історії майже на будь-яку актуальну тему. Психологія. Харчування. Зміна клімату. Здоров'я. Соціальні тенденції. Технології.

Наш підхід об'єднує все. Завдяки аналізу, заснованому на фактах, оригінальному мисленню та потужній розповіді, ми проливаємо світло на приховані шляхи, якими світ змінюється, – і пропонуємо рішення, як цим керуватися. Наснажені повсякденністю, ми вважаємо, що жодна тема не є дрібною, аби не стати захоплюючою. Натхненні перешкодами, ми віримо, що жодна тема не є настільки складною, щоб її не вирішити» (із сайту BBC).

«Чорні діри», гравітаційні хвилі, космічні відкриття – ці та інші новини можна послухати в подкастах BBC.

Теорія Ейнштейна, його особистість і відкриття, як і образ, що у багатьох асоціюється з наукою, але все частіше стає підґрунтям для сучасних жартів, залишаються популярними в розділах про науку і майбутнє. Скажімо, редактори рубрики BBC Future ставлять запитання «Наскільки темна ваша

особистість?» і пропонують тест на виявлення прихованих рис характеру. Цей тест є радше жартом, але він звертає увагу на дослідження психологів останніх років, які простежують так звану «темну тріаду» (нарцисизм, макіавеллізм, психопатія) в поведінці сучасної людини.

BBC також має низку науково-популярних видань – журнал про науку, природу, технології «BBC. Science Focus», місячник «BBC. History / History Extra», періодичне видання для дітей «BBC. History for Kids» (відомості про історичні події та видатних постатей тут поєднуються із «історією своїми руками» – побудувати замок, створити власну рекламу, зробити вправи у «печерному мистецтві»), часопис про астрономію та астрофотографії «BBC. Sky at night». Наприклад, у номері за березень 2024 р. можна знайти такі публікації: «Чому зараз найкращий час, щоб побачити полярне сяйво», «Як створюються “зіркові речі”», «Як зберегти темне небо?», «Що нам відкриває найбільший у світі радіотелескоп?», «Що знаходиться на краю Сонячної системи?», «Як штучний інтелект покращить наші пошуки розуміння Всесвіту», «Не пропустіть комету C/2021 PanSTARRS», «Дивіться, як Меркурій поліпшується протягом місяця». Всі журнали мають активні веб-сайти, відео, подкасти, блоги, ведуть листування.

Редактори BBC, які пишуть про науку й майбутнє, прагнуть «робити вас розумнішими щодня» і називають себе «гідами в світ, де можна жити розумно, хоча цей світ змінюється надзвичайно стрімко».

Найрейтинговіші журнали про науку у світі – «Nature» та «Science»

«Nature» (з англ. – «Природа») – найпрестижніший науковий рецензований журнал світу. У 2009 р. під № 1 увійшов до переліку 100 найвпливовіших журналів із біології та медицини за останні 100 років, був названий «журналом сторіччя». Друкується щотижнево у Великій Британії, починаючи з 1869 р. «Nature» подає статті з усіх галузей наукових досліджень.

До «Nature Portfolio» належать кілька наукових журналів «комунікаційного профілю» («Communications Biology», «Communications Chemistry», «Communications Earth & Environment», «Communications Engineering», «Communications Materials», «Communications Medicine», «Communications Physics», «Communications Psychology»), що публікують дослідження, які дають «нове розуміння їх предметної галузі». Журнали мають спільну редакційну модель із внутрішніми та зовнішніми редакторами, які працюють разом. Часописи зорієнтовані на наукову аудиторію, вміщують мультидисциплінарні дослідження і мають справедливі критерії рецензування. Редакції своїм головним обов'язком вважають «служіння дослідницькій спільноті», а редактори, автори та рецензенти, як і контент видань, мають відображати різноманіття спільнот, які вони обслуговують.

На слайді – одна з публікацій 23 лютого 2023 р. «Великий динозавр, маленький динозавр, як його родичі змінювали розміри». Пояснення цього заголовку: «"Вражаючий" аналіз скам'янілостей показує, чому деякі динозаври були масивними, а їхні двоюрідні брати – крихітними».

The fight to keep Ukrainian science alive through a year of war. Researchers say science is bleeding in Ukraine – but they are determined to sustain their work with help from other nations.

Одна з публікацій в журналі «Nature» розповідає про наслідки руйнування армією РФ українських наукових структур:

«Боротьба за збереження української науки через рік війни. Дослідники кажуть,

що наука в Україні стікає кров'ю, але вони налаштовані підтримувати свою роботу за допомогою інших країн».

Критерії відбору статей в «Nature» достатньо жорсткі, результати досліджень учених мають відображати суттєві результати в тій чи іншій галузі науки. Впродовж тривалого часу існування наукового журналу тут були оприлюднені численні першовідкриття.

Так, саме в «Nature» були опубліковані резонансні статті:

- Про відкриття рентгенівських променів (1896),
- Про експериментальне виявлення хвильової природи електрона (1927),
- Про відкриття нейтрона (1932),
- Про виявлення спіральної структури ДНК (1953),
- Про існування озонової діри над Антарктикою (1985),
- Про перше клонування ссавця (вівця Доллі) (1997),
- Про розшифрування людського генома (2001).

Публікації в таких журналах, як «Nature» або «Science», досить престижні, адже статті, надруковані в цих виданнях, частіше цитуються, а автор отримує широку популярність навіть за межами своєї галузі науки. Так, імпакт-фактор (коефіцієнт впливовості) «Nature» в 2022 р. дорівнював 64,8, тобто кожна стаття за два роки, що пройшли після публікації, в середньому цитується майже 65 разів.

«Science» (з англ. – «Наука») є провідним джерелом наукових новин, коментарів і передових досліджень із усіх галузей науки. Завдяки своїм друкованим та онлайн-втіленням «Science» охоплює понад мільйон читачів у всьому світі. Авторство в журналі також є глобальним і престижним, а статті незмінно входять до найбільш цитованих досліджень у світі. Імпакт-фактор цього видання у 2023 р. становив 54.5. На сторінках журналу після серйозного рецензування друкується менше 10 % статей, що надійшли до редакції.

Часопис виходить щотижнево, заснований у 1880 р., видається Американською асоціацією сприяння розвитку науки (American Association for the Advancement of Science – AAAS). Адміністрація базується у Вашингтоні (США) та Кембриджі (Велика Британія).

Ця ж Асоціація видає ще кілька наукових часописів: міждисциплінарний журнал відкритого доступу «Science Advance» (інтернет-видання, існує з 2015 р.), щомісячний журнал про робототехніку «Science Robotics» (з 2020 р.), міждисциплінарний біомедичний журнал «Science Translational Medicine» (щотижневий онлайн-журнал, з 2009 р.).

Нині в науковому світі та поза ним активно обговорюються питання штучного інтелекту: його можливості, потужності, потреба та сфери застосування, етичні проблеми, що виникають при створенні креативних продуктів. Прикладом популярності та дискусійності цієї тематики слугують обкладинки кількох наукових і науково-популярних видань: «Spirituality Health», «Open Source for You», «TechLife News» та ін.

«Внутрішнє життя ШІ», «Генеративний ШІ. Можливості та виклики», «ШІ. Поза Гуглом» тощо. Чи важливий штучний інтелект для науки та освіти?

How *Nature* readers are using ChatGPT

Eighty per cent of respondents have used AI chatbots – and 57% say they use them for ‘creative fun’.

Як читачі, наприклад, «Nature» ставляться до ChatGPT? 80 % респондентів використовували чат-боти зі штучним інтелектом, а 57 % кажуть, що використовують їх для «творчих розваг».

[What ChatGPT and generative AI mean for science](#)

[Abstracts written by ChatGPT fool scientists](#)

['Arms race with automation': professors fret about AI-generated coursework](#)

[Tools such as ChatGPT threaten transparent science; here are our ground rules for their use](#)

[Could AI help you to write your next paper?](#)

Що ChatGPT і генеративний ШІ означають для науки...

Тези, написані ChatGPT, дурять науковців...

Такі інструменти, як ChatGPT, загрожують прозорій науці; ось наші основні правила використання ШІ...

Чи може штучний інтелект допомогти вам написати наступну роботу ?..

Доступність інструменту викликала дискусії щодо академічної доброчесності й дезінформації. Тож нині розробники ChatGPT працюють над інструментом для визначення текстів, створених ШІ.

Практика ознайомлення з текстами, створеними за допомогою ШІ українськими студентами, свідчить часто про те, що завдання ставляться некоректно, отже, і відповідь може бути неправильною; відсутня перевірка того, що було подано ШІ. Хоча Міністерство цифрових технологій України запевнило в існуванні широкої доступної бази з українськими джерелами, результати роботи чатботу не завжди є задовільним.

Таким прикладом міфотворчості, спотворення очевидних фактів, що відомі багатьом українцям, нехай і не в деталях, можна простежити на двох роботах студентів ННІЖ, де вочевидь використовувався ІІІ як інструмент підготовки реферату.

Із Вікіпедії:

Василь Андрійович Симоненко (8 січня 1935, с. Біївці, Лубенський район, Полтавська область, Українська РСР, СРСР — 13 грудня 1963, Черкаси, Українська РСР) — український поет і журналіст, діяч українського руху опору, шістдесятник. За своє коротке життя, Василь Симоненко зміг написати кілька поезій та новел, провідною темою яких є любов до рідної землі, відповідальність за її долю. Автор численних статей, театральних і літературних рецензій, трьох казок для дітей та дорослих: «Цар Плаксій і Лоскотон», «Подорож в країну Навпаки», «Казка про Дурила». Збірка «Земне тяжіння» (1964) та книга «Лебеді материнства» (1981) були видані помертвено. Лауреат Державної премії імені Тараса Шевченка (1995, посмертно).

Які ж варіанти може додати ІІІ до хрестоматійної біографії?

Ще раз зверніть увагу на **дати**: народження і смерті поета й журналіста, назви й роки публікації його книжок. Що можемо отримати при невдумливому використанні методу генеративного трансформера:

Василь Симоненко – український поет, який жив з 1935 по 1963 роки.

Василь Симоненко – український журналіст, письменник, громадський діяч, народний депутат України.

Народився Симоненко **24 лютого (8 січня!!!) 1935 року в селі**

Мирноград, що на Сумщині. У 1955 році вступив до Київського університету на філологічний факультет, але через два роки його виключили з нього за участь у "поетичному змаганні" на зламі дорог, під час будівництва гідроелектростанції на Дніпрі.

Варіант 2

Він народився 1 лютого 1960 року в селі Клішківці на Волині. Закінчив факультет журналістики

Київського університету, потім працював журналістом у видавництві «Дім книги, де випускав книжки про підпільну культуру України. У 1941 році був засуджений до смертної кари, але вдалося уникнути вироку. Після визволення з концтабору продовжив свою журналістську діяльність...

Історія про псевдоніми і криптоніми Василя Симоненка

Варіант 1

Псевдоніми, які використовував Симоненко:

1. Микола Леонтович;
2. Олександр Олесь;
3. Іван Ле

Криптоніми, за якими він публікував свої твори:

1. Скляний;
2. Верба;
3. Криниця

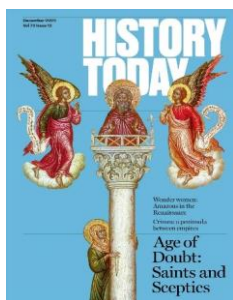
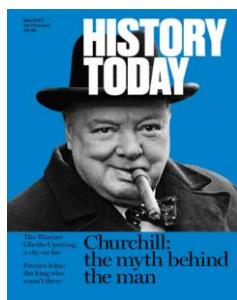
Варіант 2

Відомий своїми псевдо: «Максим Тадейський», «М. Чарівний», «В. Марко», «Джерельник», «Василь Козак».

Крім того, він мав криптонім «Василь Голосний».

Та повернемося знову до вивіrenих наукових і науково-популярних текстів.

Варто також звернути увагу на популяризацію історичних знань, адже гуманітарна тематика формує патріотичне й ціннісне підґрунтя особистості.

«History Today» («Історія сьогодні») – провідний британський журнал про історію. Видається в Лондоні з січня 1951 р.; засновником став Брендан Брекен, міністр інформації під час Другої світової війни, самовідданий лейтенант Вінстона Черчилля, видавець «Financial Times». До 2012 р. тричі на рік виходив журнал

«History Review» для студентів-істориків. Авторами «History Today» здебільшого є вчені-історики, адже редакцію цікавить «професійна історія»; інколи запрошуються також фахівці з інших галузей, якщо їхні дослідження мають «академічну цінність» або можуть викликати зацікавлення широкої аудиторії.

Щомісячно в рубриках «Історія має значення», «Поза часом», «Пропущено», «За минулі місяці», «Огляд» тощо подаються ґрунтовні публікації, що стосуються цивілізаційних питань, які хвилюють світ. На сторінках видання вміщено дослідження про мігрантів, які стали прикметною рисою англійського сільськогосподарського життя в XIX–XX століттях; вплив європейської революції на боротьбу Королівства Польського

проти російської імперії; долю Елізабет Джастіс, яка стала авторкою першої книги подорожей англійською мовою, написаної жінкою; відносини між Вірменією і Туреччиною, протистояння між якими розпочались в XI столітті. Серед загальних історичних повідомлень у 2023 р. трапляються такі теми: «Чи є насильство вирішенням питання?», «Вода життя», «Варшава у вогні», «Серед сторожових веж», «Балкани приречені на роз'єднання?» тощо.

Пошук публікацій за ключовим словом «Україна» за весь час існування лондонського історичного видання дав 198 результатів. Найбільше наша держава згадувалась у 2014 р., зокрема в березні та квітні: «Історичні війни України та Росії» Ч. Еммерсона (Charles Emmerson), «Україна і Росія: неспокійна історія» А. Лі (Alexander Lee), «Севастополь в облозі» Х. Смола (Hugh Small), «Україна: церква і держава» К. Вонер (Catherine Wanner).

Кілька матеріалів надруковано у квітневому і травневому випусках «History Today» (2022). У статті «Українські казки» Уїлема Блекера (Uillem Blacker) зафіксовано твердження: «Відтоді як вона [Україна] стала її імперською власністю у 18 столітті, Росія заперечувала національне існування України, вбачаючи в ній екзотичну загрозу». У травні 2022 р. польський історик Збігнєв Войновський (Zbigniew Wojnowsky) подав аргументи щодо тлумачення «московського принципу “Розділяй і володарюй”» (це і є назва статті); згадано було й «Київську королеву Франції» у матеріалі Метью Лайонса (Mathew Lyons).

За публікаціями «History Today», що стосуються України за попередні десятиліття, можна відстежити теми, пов'язані з Полтавською битвою («Карта: Полтава, 1709» Кейт Уайлз, «Полтава: битва, яка змінила світ» Дерека Вілсона), Кримом («Херсонес: Українські Помпеї» Денні Вуда) та українськими знаковими діячами: Мазепою (однойменна стаття Л. Р. Левіттера), Грушевським («Грушевський і “втрачена” історія України» Томаса Примака), Гоголем («Народження Ніколая Гоголя» Річарда Кевендіша), Махно («Нестор Махно і російська громадянська війна» Девіда Футмана).

На жаль, розглядаючи секрети історії, старі конфлікти й нові можливості, трапляються на шляху пізнання України й розповіді, що не пов'язані з її розвитком, а стосуються радянського союзу («Визволення, радянський стиль, 1944–45»), російських дискусійних питань («З Росії з борщем»), відновлення Білорусі, питань Балтії і Казахстану, постатей Сталіна, Леніна і Гітлера («Що б сталося, якби Гітлер переміг Росію?»).

держави, культура та її цінності).

«*Historic UK*» – онлайнний британський історичний журнал, «посібник із історії та культурної спадщини», де розглядаються переважно питання історії Британії (Англії, Шотландії, Уельсу, королі й королеви

Редакція прагнула «оживити історію», тож створюючи свій веб-сайт, довелося поєднати два розділи: «Historic Accommodation Guide» (колекція замкових готелів, історичних котеджів для відпочинку та характерних готелів, створених, щоб збудити уяву та дозволити любителям історії зупинитися в деяких історичних будівлях країни) та «History Magazine – щомісячне онлайн-видання, в якому поєднувалися різні фрагменти історії, які часто залишалися поза шкільною програмою. Нині щомісячно сайт переглядає мільйонна аудиторія, що дозволяє визнати «Historic UK» найбільшим онлайн історичним журналом у Великій Британії.

Водночас редакційний колектив пишається історичною точністю публікацій, відображенням нових пошуків і тлумаченням знайдених доказів. Можливо, автори журналу здаються «сумними ботанами історії», але більшість із них – випускники різних університетів Британії та інших країн, які прагнуть передусім подати збалансовані факти з минулого й сьогодення. В дослідницькій групі є магістри й доктори філософії, завідувачі профільних кафедр, вчителі історії.

Канадський журнал «History Magazine» пропонує цікаві та спонукаючі до роздумів оповіді про ключові події всесвітньої історії. Журнал виходить чотири рази на рік і нагадує подорож у минуле. Запрошуючи в такі мандрівки, редакція переконує: «Найприємніше те, що вам не потрібно пакувати речі!», збираючись у дорогу.

«BBC History» – британський журнал, присвячений як британській, так і світовій історії, орієнтований на читачів із різним рівнем знань і зацікавлень. Щороку виходять у світ тринадцять номерів, включно зі спеціальним різдвяним випуском. Журнал видається компанією Immediate Media за ліцензією BBC.

Колумніст видання Пітер Кеддік-Адамс неодноразово публікував своє бачення наслідків російського вторгнення на територію України і розуміння законів війни. Він писав: «Мова, тактика і зброя нагадують 1940-і», «Російські політики та військові, які стоять за жажливими подіями, що відбуваються в Україні, одного

дня постануть перед судом». військові, які стоять за жахливими подіями, що відбуваються в Україні, одного дня постануть перед судом».

«National Geographic. HISTORY» – міжнародний науково-популярний журнал, офіційне видання Національного географічного товариства США. Історична спеціалізація – це минуле і все, що з ним пов'язано: від Цезаря до Наполеона, від пірамід до

Парфенона, від Троянської війни до Громадянської. Журнал приваблює читачів таємницями понад 5000-літньої історії людства, тих місць і речей, які ще треба знайти і дослідити.

«Storica. National Geographic» – журнал італійською мовою, присвячений історії, в якому переплітаються фотографії, давні карти, живопис минулого й сучасного; історія Єгипту, Греції, Риму, Середньовіччя й модерної доби. Тут можна почерпнути інформацію про відкриття старовинної мегаструктури в Європі, діяльність ексцентричного американського митця Енді Воргола («карпатурсинського походження»), бомбардування союзниками Дрездена у 1945 р., творчість Сандро Ботічеллі та Агати Крісті.

У світовому медіапросторі існує також низка інших авторитетних журналів, що спеціалізуються на історії. Серед них: «History», «Biblical Archaeology», «History of Scotland», «History of War», «Bringing History To Life», «History of Japan», «Ancient History Magazine», «All about History» – англійською мовою; «Historia», «Secrets d'Histoire», «Histoires Vraies» – французькою мовою; «Historia y Vida», «Muy Historia» іспанською мовою.

Французький журнал «*Historia*» – місячник, що видається з 1909 р. французькою мовою, подає «історію у всіх її захоплюючих проявах». Хоча перевага надається минулому Франції, але чимало публікацій стосуються давнини, середньовіччя й сучасності – від подій і фактів Стародавнього Єгипту до греків і римлян, ролі фортець у європейській історії, історії церкви, революцій, відомих особистостей. Подаються якісні публікації, здебільшого підготовлені науковцями.

Редакція журналу «*History of Japan*» (видається кількома мовами, зокрема англійською) запрошує своїх читачів разом із фахівцями досліджувати вражаючу історію Японії, від ранніх цивілізацій до легендарних королів і королев давнини, феодальної епохи самураїв і великих потрясінь XIX ст.; простежити, як Японія виринула з прірви в XX ст. і стала футуристичним раєм високих технологій у XXI ст., як її тисячолітня історія продовжує впливати на унікальну культуру сьогодні.

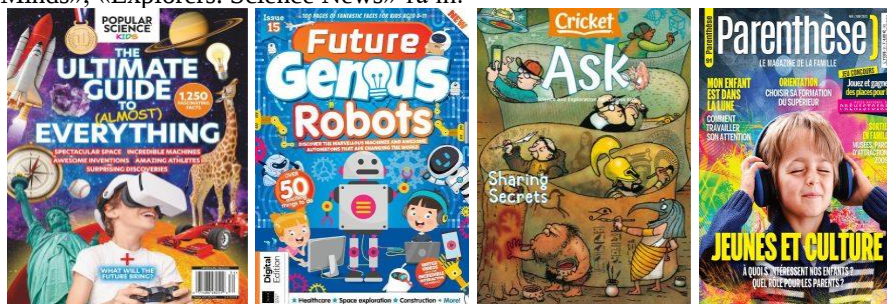
«*Bringing History To Life*» – щоквартальне видання про історію й актуалізацію її в сьогоденні. Редколегія вважає, що «широта та глибина історії – це вражаюча річ, яку майже неможливо описати в деталях» у звичайному журналі історії. В останньому номері висвітлюються події Другої світової війни, зокрема Сталінградської битви, коли факти «оживляються» завдяки автентичним документам і свідченням очевидців вирішальної битви між Гітлером і Сталінім.

«*History of Scotland*» – двомісячний журнал, що прагне відображати сучасне мислення та найновіші дослідження й відкриття провідних учених (істориків, археологів, кураторів музеїв). На його сторінках публікуються авторитетні та захоплюючі статті на теми з усіх сфер і періодів шотландської історії та археології.

«*Secrets d'Histoire / Таємниці історії*» – французький журнал для шанувальників історії, де публікації подаються в пізнавально-розважальній формі. Подібну назву мають також шоу на каналі «France 2» і на Youtube, де популярний французький журналіст, радіо- і телеведучий Стефан Берн пропонує діалог навколо історичних особистостей (Олександр Великий, Луї-Філіп, Бонапарт, Марія Стюарт, Клеопатра та багато інших).

Науково-популярні видання для дітей у світі
(інформація на березень 2024 р.)

У світі існує кілька десятків друкованих журналів для дітей різного віку, які прагнуть ознайомитися з науковими досягненнями. Серед таких видань: «Science World», «Smore», «Science Spin», «Oyla», «Muse», «Frontiers for Young Minds», «Explorers. Science News» та ін.

Наприклад, журнал «ChemMatters» видається Американським хімічним товариством для учнів середньої школи, щоб краще засвоювати навчальний матеріал із хімії; інноваційний канадський журнал «BrainSpace» призначений для дітей від 8 до 14 років, аби посприяти деталізації та розумінню навчальної програми; «Science Spin» має додатки для різної цільової аудиторії (школярів, студентів, учителів); «Britannica Magazine» – найкращий путівник для допитливих, у якому можна знайти на 100 сторінках захоплюючі факти, несподівані історії, таємниці всесвіту, а також жарти й вікторини.

Cricket Media, Inc. – це глобальна освітня компанія, що створює високоякісні друковані та онлайн-навчальні продукти для дітей, родин, наставників, викладачів і партнерів, які поліпшують процес навчання для всіх. Компанія намагається створювати і підтримувати інноваційний досвід навчання, який допомагає дітям безпечно досліджувати світ і взаємодіяти з ним.

Із 9 дитячих журналів (зокрема, «Babybug», «Ladybug», «Faces», «Cobblestone», «Cricket», «Spider») кілька мають науково-популярний характер –

«Whizz Pop Bang», «Muse», «Ask». Скажімо, «*Whiz Pop Bang*» (для дівчаток і хлопчиків від 6 до 12 років і їхніх батьків) – чудовий науковий журнал для дітей, які прагнуть експериментувати, навчатися, досліджувати; «*Ask*» – найкращий журнал для дітей, які люблять ставити безліч питань; читачам пропонують розповіді про наукові відкриття, пізнавальні факти, веселі головоломки, експерименти.

«*Very Interesting Junior*» – це журнал, який захоплює, дивує, дає відповіді на запитання; часопис націлений на те, щоб познайомити зі світом знань за допомогою інтелектуального вмісту про технології, науку, культуру, історію, здоров'я, психологію тощо.

Створений відповідно до шкільної програми для дітей віком від 7 до 11 років, «*Future Genius*» – журнал для заохочення та підтримування допитливого розуму. Наповнений головоломками, приголомшливими образами та експериментами, «*Future Genius*» є вершиною залученого навчання, пропонуючи своїм юним читачам інструменти, необхідні для розвитку їхніх навичок у вирішенні завдань із арифметики, читання, письма та загальних когнітивних орієнтирів. Завдяки доданій функції доповненої реальності діти можуть сканувати QR-коди за допомогою смартфона чи планшета, щоб відтворювати відео, слухати звуки та відкривати світ.

В цьому сегменті варто звернути увагу й на такі часописи, як серія дитячої періодики щотижневого інформаційного журналу «*The Week*», що видається у Великій Британії і США (відповідно з 1995 і 2001 рр.) і має понад 300 тисяч читачів.

Дитяче видання «*The Week Junior*» (у Великій Британії з 2015 р., у США з 2020 р.) має також щомісячні випуски «*The Week Junior: Science+Nature*». Його сторінки наповнені вражаючими фактами та захопливими можливостями, створеними, щоб розпалити уяву, розпочати дискусії та підтримати навчання з предметів STEM. Кожен номер часопису розвиває дослідницькі навички дітей за допомогою практичних, стимулюючих експериментів і сезонних занять; дає змогу розширити світогляд завдяки привабливим, пізнавально-розважальним і майстерно написаним статтям, що відповідають на важливі питання, висвітлюють нові відкриття та розкривають таємниці Всесвіту.

Питання до самоперевірки знань:

1. Чи важливо порівнювати медіаресурси в сегменті популяризації науки в Україні та в інших країнах світу?
2. Чому, на вашу думку, сучасний світ настільки всеохопно цікавиться історією, культивує історичну пам'ять?
3. Проаналізуйте один із закордонних науково-популярних проєктів (журнал, онлайн-медіа, сайт). У чому полягають його особливості? Чи з'являються публікації про Україну, в якому контексті вони висвітлюють образ нашої держави?

Тема 3. Принципи діяльності журналіста / вченого у наукових і науково-популярних медіа

Наука – це для жінок!

Важливим суспільним питанням, до якого причетна й наука, залишається сьогодні гендерна рівність, паритетність. Це й «допущення» жінок до наукових звершень, і завоювання ними фемінітивної лексики, яка досі викликає чимало спротиву.

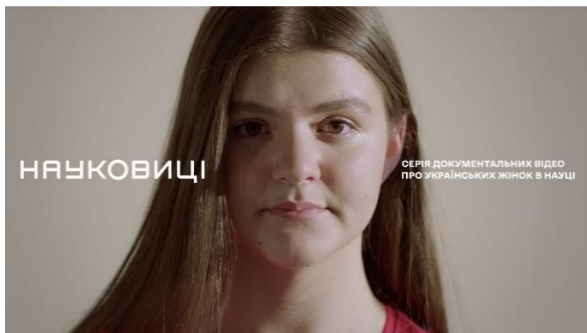
«Наука – це вона»: у лютому 2021 р. в Україні було запущено просвітницький арт-проект про дівчат і жінок у науці, щоб утвердити рівність у цій сфері діяльності.

Але це не перша така спроба в нашій країні за останні роки. Ще у 2017 р. графічна дизайнерка проєкту «Гендер в деталях» Софія Желізна виконала серію ілюстрацій про досягнення видатних жінок.

На зображеннях – Амалія Ньютер, засновниця окремого напрямку абстрактної алгебри; Нетті Стівенс займалася генетикою і саме вона виявила відмінність між наборами чоловічих і жіночих хромосом; Марія Склодовська-Кюрі, двічі лауреатка Нобелівської премії в галузі фізики та хімії, авторка «Трактату про радіоактивність».

Символічним є текст, що супроводжує науковиць: так, наука – це жіноча справа, жінка може обирати науку й отримувати нагороди не тільки на кухні!

11 жовтня 2021 р. вийшли 4 серії про українських науковиць: математикиню, морську біологиню, зоологиню та нейробіологиню. Цей задум належить членам громадської організації Inscience. Попередньо було презентовано тизер до серії

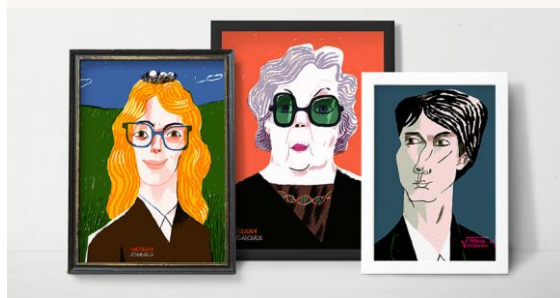
документальних відео «Науковиці», присвяченого жінкам у природничих науках. Зокрема йдеться про STEM-напрями (Science, Technology, Engineering and Mathematics).

Ініціатор ресурсу «STEM is FEM», інвестор та IT-бізнесмен Сергій Токарєв підкреслив: «Наука – так само, як і мистецтво, це захоплива, завжди актуальна та гендерно нейтральна галузь. І жінки зробили величезний внесок до науки, якою ми знаємо її сьогодні. Проте незаслужено їх імена не відомі широкому загалу. Саме тому постаті українських науковиць стануть центральною темою заходів проєкту».

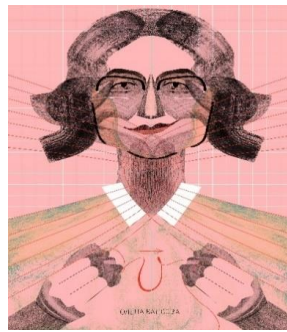

«Знаючись на IT-індустрії, я бачу, як зростає кількість жінок-розробників та жінок-керівників на ринку США, Європи та Великої Британії. Ми тільки-но розпочинаємо цей шлях. STEM IS FEM – це нагода для дівчат поринути в світ науки, інжинірингу й сучасних технологій, обрати цікаву та перспективну професію, позбутися страхів і зламати стереотип, що STEM – виключно для чоловіків» (Сергій Токарєв).

Один із напрямків, які підтримано «STEM IS FEM», – проєкт «Наука – це вона», що подає зображення та історії 12 видатних науковиць України, портрети яких було створено під керівництвом художника Сергія Майдукова. Загалом було обрано дослідниць, які працюють у сфері математики – троє, генетики – двоє, а також фізики, хімії, інформатики, нейробіології, нейроморфології, орнітології, молекулярної біології, кібернетики.

На цих портретах:
Наталія Атамась, орнітологія;
Ганна Єльська, молекулярна біологія;
Марина В'язовська, математика.

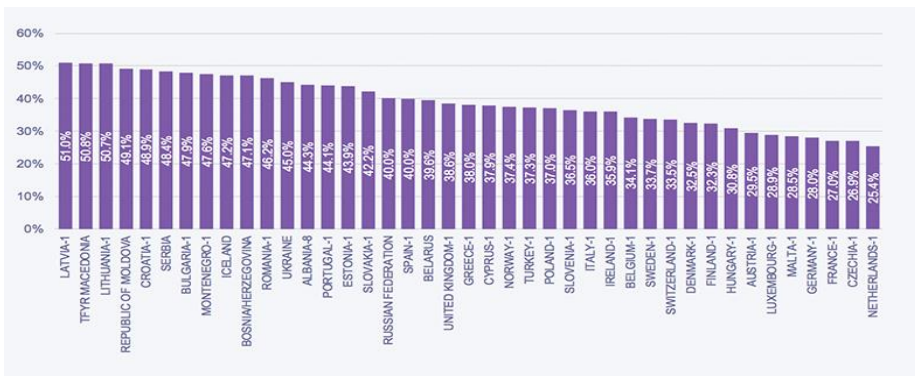

Олена Вансєва, математика; Світлана Арбузова, медична генетика; Оксана Півень, генетика.

Художники – Сергій Майдуков, Анна Іваненко, Оля Дехтярьова, Анна Сарвіна.

За даними Інституту статистики ЮНЕСКО, лише 28% науковців у світі – жінки, в Україні цей показник коливається у межах 46%, наша держава посідає 12 місце за кількістю жінок-учених серед 41 країни світу.

Розподіл дослідниць у Європі продемонстровано на діаграмі:

<https://platfor.ma/chyslo-zhinok-v-ukrayinskij-nautsi-vyshhe-nizh-u-inshyh-krayinah/>

Перше місце тут належить Латвії, що має 51 % жінок у науці, далі йдуть Македонія, Литва, Молдова, Хорватія, Сербія, Болгарія, Чорногорія і т.д. На 20-у місці – Велика Британія, 30 і 31 позиції мають Швеція і Швейцарія, 38–41 місця, тобто останні в переліку європейських країн належать Німеччині, Франції, Чехії, Нідерландам.

Щорічно 11 лютого за рішенням ООН відзначається Міжнародний день жінок і дівчат у науці з метою «досягти повного і рівного доступу жінок і дівчат до науки, а також забезпечити гендерну рівність і розширення прав і можливостей жінок і дівчат». Наведені вище показники можуть кожного року змінюватися, але відхилення складають не більше 1–2 %.

На початку лютого 2024 р. на сайті Osvita.ua з'явився блог Олени Стрельник під назвою «Розкажіть нарешті дівчатам правду про наукову роботу». Авторка – докторка соціологічних наук, дослідниця питань гендерної нерівності, сімейної і демографічної політики, соціології материнства; її публіцистичні виступи з актуальних питань призначені для таких ресурсів, як «Українська правда. Життя», «Гендер в деталях», «Повага: кампанія проти сексизму в ЗМІ та політиці». В журналі соціальної критики «Спільне» (2021) авторка подала публікацію про частку жінок серед дослідників у країнах світу, вважаючи, що кількісні показники обумовлені низкою чинників: передусім рівнем оплати праці у сфері науки, а також особливостями фінансування наукових розробок, специфікою побудови академічної кар'єри – системою найму та мобільності, можливістю поєднувати кар'єру із сім'єю та народженням дітей тощо.

Українська науковиця вважає: «Популяризація науки серед дітей та молоді та, зокрема, дівчат – це переважно романтизація науки як захопливої подорожі до пізнання, що є ширмою для приховування структурних проблем науки в Україні. У контексті різних форматів заходів до Дня дівчат у науці, це ще й зміщення фокусу з теми становища науковців до хибного уявлення, що єдина проблема жінок-науковців чи небажання дівчат займатися наукою – це гендерні стереотипи, які достатньо подолати виховними заходами та «історіями успіху» жінок у науці».

Популяризатори науки

Ірина Андрейців, редакторка Liga.Life, журналістка, спеціалізується на медичній тематиці; **Олег Фея**, науковець, науковий журналіст, автор розділу «Наука» в журналі «Український тиждень»; **Дмитро Сімонов**, науковий журналіст, спецкореспондент з науки та технологій hromadske.ua, експедучий радіо «НВ», автор подкастів на «Локальній історії»; **Катерина Булавінова**, лікарка, медична експертка ЮНІСЕФ в Україні.

Додано примітку [N1]:

Науковці-журналісти

Євген Пілецький, кандидат філософських наук, психотерапевт, психолог когнітивно-поведінкового напрямку, експедуючий програм «Щоденне завтра» та «Вільнодумці» на радіо «НВ».

<https://podcasts.nv.ua/publisher/evgeniy-pileckiy.html> – подкасти Є. Пілецького.

Науковці-популяризатори науки

*Ольга Маслова,
біологиня,*

*популяризаторка науки, співзасновниця
проектів Needorium та Nobilitet.*

<https://hromadske.radio/podcasts/nauka-iaak-po-maslu>

НАУКА ЯК ПО МАСЛУ

громадське радіо

слухайте, думайте,
hromadske.radio.org

*Олексій Болдирєв, біолог, науковець НАНУ,
співзасновник сайту «Моя наука».*

Олексій Болдирєв:

«Ми вирішили створити платформу, куди можуть прийти науковці, подивитись одне на одного, зібратись офлайн, потусити й пояснити звичайним українцям людською мовою щось із хімії, фізики, біології, історії, літературознавства. Зараз там понад триста матеріалів на різні теми – від коронавірусу до зморшок, які з'являються на пальцях, коли ви довго приймаєте ванну. Найбільше читають матеріали про класифікацію чисел: раціональні, натуральні, дійсні... На них щодня заходять сотні людей.

Можливо, медіа вважають, що теми, пов'язані з наукою, не дають рейтингів. Але говорити про науку – це соціальна відповідальність».

Анастасія Шелевицька, координаторка «наукових пікніків».

Анастасія Шелевицька:

«Останні роки пікніки проводили в парку Шевченка, а позаторік на додачу до наукових з'явилися «Медичні пікніки». Мета таких зустрічей – дати людям змогу доторкнутися до науки, показати, що вона може бути цікавою. Учасники заходів можуть долучитися до експериментів і поспілкуватися з науковцями. Ми фільтруємо спікерів – пропускаємо лише тих, хто відповідає принципам науки, доказової медицини і є фахівцем у певній темі. Протягом дня в заході бере участь сім-десять тисяч людей. Ми намагаємось якнайширше анонсувати пікніки в медіа, у школах, співпрацюємо з місцевою владою».

Як писати?

Насправді таких порад чи розроблених корпоративних рекомендацій не так багато. Одним із таких прикладів можна вважати сайт «Alpha Centauri», де у 2020 р. були вміщені поради «Як написати хороший текст про космос».

Загальні рекомендації для оформлення матеріалу такі:

«Головне в публікації – контент.

1. Публікація повинна давати читачеві щось нове, збагачувати його знання. Дотримуйтесь тематику сайту: космонавтика, астрономія, астрофізика і все, що з ними пов'язано.

2. Текст має бути: структурованим, не хаотичним; грамотним: обов'язково прочитайте свою публікацію мінімум двічі, перш ніж відправити її на сайт. Навіть досвідчені автори при такому вичитуванні знаходять у себе помилки і виправляють їх. Редакція не виправляє граматичні, логічні та інші помилки авторів.

3. Мова публікації допускається будь-яка, аби ви нею добре володіли, і вона була представлена в Google Translator. Цей інструмент автоматичного перекладу доступний на сайті. Сумлінне ставлення до цього правила передбачає, що ви не будете робити публікації на екзотичних для місць проживання основної аудиторії сайту мовах тільки тому, що ви ці мови вивчили. Таким чином, якщо ви обираєте, публікувати українською / англійською – або ж на суахілі, рекомендуємо вибрати один з двох. А якщо суахілі ваша рідна – пишіть на ній, звичайно.

4. Ілюстрації і відеоролики є частиною контенту.

Вони мають:

- бути однозначно зрозумілими, безпосередньо стосуватися теми публікації;
- бути достатньої якості для зручного перегляду на більшості читачьких пристроїв, включаючи текст і дрібні деталі зображень;
- супроводжуватися пояснювальним підписом знизу;

- не порушувати авторські права власників.

Друге за важливістю в публікації – заголовок. Від заголовка залежить, скільки людей відкриють посилання на ваш текст.

- Заголовок має бути:
- коротким (менше 85 знаків);
- інформативним (повідомляти, про що саме ваша публікація);
- дієслівним (містити дію). Тема «Новий прототип РН витримав тест на тиск, після чого вибухнув» краще, ніж «Тест нового прототипу РН»;
- таким, що інтригує (необхідно зацікавити читача, щоб він відкрив статтю і дізнався для себе щось нове);
- однозначно зрозумілим, що не допускає різних трактувань;
- не клікбейтним. Щоб отримати дозвіл редакції на такий заголовок, візьміть простий радянський ...

Третє за важливістю правило цікавою публікації – написати гарний анонс (лід, уривок). Це – текст на початку публікації, який буде видно на головній сторінці. Анонс повинен бути коротким (не більше 500 знаків). Він є свого роду резюме, в ньому ви розкриваєте тему вашого тексту, при цьому писати висновок зовсім необов'язково, щоб не вбити інтригу – якщо висновок не очевидний. Основний текст публікації повинен бути зрозумілий читачеві і без анонса» (<https://thealphacentauri.net/36361-kak-napisat-horoshiy-material-o-kosmose/>).

Рекомендації Незалежної медійної ради (НМР) щодо висвітлення наукових досліджень

ЯК ПРАВИЛЬНО ПИСАТИ ПРО НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ?

Logos: USAID, Internews, M, Незалежна медійна рада

- Переконайтеся, що дослідження опубліковано в авторитетному науковому виданні**
Scopus, Web of Science
Ці бази даних в допомогу
Так ви будете впевнені, що воно достовірне та легітимне.
- Зазначайте конкретну назву науково-дослідної установи, яка провела дослідження**
А от такого не треба!
англійські вчені...
вчені з Нідерландів...
Тут потрібна конкретика, як не крути.
- Не вживайте наукових жаргонізмів**
Усе геніальне – просте
Кожен науковий термін повинен мати чітке і зрозуміле пояснення.
- Подавайте інформацію точно**
Факти – ваше усе
Важливо не перебільшувати значення наукових знахідок для правління уваги аудиторії.
- Звертайтеся по коментарі до експертів в галузі**
Одна голова добре, а дві – краще
Поддайте длі думки експертів. Так ви забезпечите певний баланс у висвітленні матеріалу.
- Вказуйте інформацію про похибку**
 Δ δ γ
Це невід'ємна складова будь-якого дослідження
Відсутність даних про похибку може свідчити, що експеримент не був щільним, його досі не завершено або що це дослідження є сумнівним.
- Пояснійте практичну користь дослідження**
Користь або Ігнореліська премія
Додібно звернутися до думки відповідних експертів, які допоможуть вам пояснити аудиторії практичну користь дослідження.
- Жодних надмірно емоційних суджень**
надважко
найновітніше
скадальне
приголомшливе...
Так не пишть. Це ж наука!
- Нагадайте, що самостійне застосування висновків дослідження може бути небезпечним**
В – відповідальність
Наприклад, самовільне використання препаратів, які досліджувалися, може бути дуже небезпечним у разі їхнього застосування без рекомендації лікаря.
- Уважно обирайте заголовки матеріалу**
<назва>
Інформаційна гігієна починається з цього
Спрощене або виране з контексту формулювання може стати джерелом цитування для інших медіа і навіть завдати шкоди інформаційному середовищу.
- Довірте переклад професіоналам**
АЖ
Перекладач має володіти науковою термінологією.
- Дотримуйтесь авторських прав**
Must have

1. Перед тим як робити матеріал про наукове дослідження, переконайтеся, що його опубліковано в авторитетному науковому виданні. Так ви будете впевнені, що

дослідження достовірне та легітимне. Авторитетні наукові видання (журнали) можна знайти в базах даних Scopus або Web of Science. Що кращий журнал, то вищим є рейтинг його цитування, за яким і розраховується фактор впливу (так званий IF – impact factor).

2. Обов'язково зазначайте конкретну назву науково-дослідної установи, яка провела дослідження. Не використовуйте узагальнень на кшталт «англійські вчені», «вчені з Нідерландів» тощо.
3. Не вживайте наукових жаргонізмів і не перевантажуйте текст незрозумілою термінологією. Пам'ятайте, що кожен науковий термін повинен мати чітке і зрозуміле аудиторії пояснення.
4. Подавайте інформацію точно. Журналісти й медіа не мають перебільшувати значення наукових знахідок для привернення уваги аудиторії. Водночас ви можете зробити припущення про наслідки того чи іншого дослідження. Однак ваш коментар або припущення мають бути чітко відокремлені від фактів, і аудиторія повинна розуміти, що це лише ваша власна думка.
5. Доцільним буде звернутися по коментар до експерта в галузі, про яку ви пишете. Його може надати сам автор дослідження або інший науковець, який допоможе вам критично оцінити дослідження. Подавши дві думки експертів, ви забезпечите певний баланс у висвітленні матеріалу.
6. Переважна більшість наукових досліджень містить інформацію про похибку або про фактори, які можуть негативно впливати на точність результату. Готуючи матеріал, ви завжди повинні зазначати похибку або згадувати ці негативні фактори впливу. Якщо дослідження, про яке ви пишете, не містить згадок про похибку, це ставить під сумнів достовірність його висновків. Відсутність даних про похибку може свідчити, що експеримент не був цілісним, його досі не завершено або що це дослідження є сумнівним.
7. Використовуйте конструктивний підхід: пояснюйте аудиторії практичні наслідки застосування дослідження, які саме зміни може зумовити впровадження його результатів. Можливо, для цього вам не досить буде покластися на власні висновки, а доцільніше буде звернутися до думки відповідних експертів.
8. Не використовуйте надмірно емоційних оціночних суджень та епітетів на зразок «надважливе», «найновітніше», «скандальне», «приголомшливе» тощо. Не перебільшуйте, але й не применшуйте важливості дослідження.
9. Обов'язково нагадайте аудиторії, що самостійне застосування елементів або висновків дослідження може бути небезпечним і що дослідження саме по собі не є заміною звернення по професійну медичну допомогу в разі захворювання. Наприклад, самовільне використання препаратів, ефективність яких досліджували для лікування певних хвороб, може бути вкрай небезпечним у разі їхнього застосування без рекомендації лікаря.
10. Якщо ви замовляєте переклад з іноземної мови, його має здійснювати перекладач, знайомий із термінологією в цій науковій сфері.
11. Переконайтеся, що ви не порушили авторських прав під час публікації, перекладу та/або передруку дослідження.
12. Будьте вкрай уважні, добираючи заголовок матеріалу, адже спрощення або некоректне узагальнення в назві може викривити й навіть нівелювати важливу

суть дослідження, тоді як саме таке вирване з контексту формулювання може стати джерелом цитування для інших медіа й навіть завдати шкоди інформаційному середовищу через підсилення феномену «дезінфодемії» (<https://mediarada.org.ua/recommendations/naukovi-doslidzhennya-yak-pysaty/>).

Питання до самоперевірки знань:

1. *Жінки в науці, досягнення українських жінок-учених, науково-популярні проєкти про науковиць: чи існує у науковій сфері паритет?*
2. *Кого з науковців чи журналістів, які працюють у сфері популяризації науки, ви можете назвати й охарактеризувати їх контент?*
3. *Які існують рекомендації щодо написання науково-популярних текстів?*
4. *Спробуйте прочитати науковий текст у науковому виданні й «переписати» його для науково-популярного сайту.*

Завдання 2 – у формі презентації, коментар і пояснення на семінарському занятті, обов’язково прикріплено до завдань у гугл-клас.

Оцінювання

Завдання 1 оцінюється максимально в 5 балів (аналіз вичерпний (подано відповіді на всі поставлені питання), самостійний, логічний, грамотний).

Завдання 2 оцінюється максимально в 7 балів (проект оригінальний, самостійний, конкретний, цікавий, грамотний, використані факти перевірені особисто, подано джерела, що залучалися до створення проекту).

Загалом – максимально 12 балів.

Науково-популярні проекти, портали, подкасти, відеоканали тощо в Україні онлайн

- #НАУКАПРОСТО . URL: <https://naukaprosto.knu.ua/pro-proyekt/>
- Твоя Підпільна Гуманітарка. URL: https://www.youtube.com/channel/UCvDZ4ZSgzSt0rGgQpFV_r-A/
- Довколаботаніка. URL: <https://dovkolabotanika.com.ua>
- Наука як по маслу... URL: <https://hromadske.radio/podcasts/nauka-ia-pomaslu>
- Дійсна наука. URL: <https://www.facebook.com/RealScienceU>
- Цікава наука. URL: <https://www.youtube.com/cikavanauka>
- Наукуймо. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCpCD9q38NDRYpN4-hnSsC3A>
- Науково-освітня платформа. URL: <https://platform.man.gov.ua/about>
- STEM is FEM. URL: <https://stemisfem.org/>
- Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/>
- Науково-популярний журнал для юнацтва «Країна знань». URL: <https://www.krainaz.org.ua/202301>
- Незалежний науково-популярний проєкт «Пульсар / Pulsar». URL: <https://pulsarmag.com/>
- Inscience (популяризуємо науку, підвищуємо її цінність для суспільства, формуємо науковий спосіб мислення). URL: <https://inscience.io/>
- «Куншт» (науково-популярне медіа українською). URL: <https://www.youtube.com/c/%D0%9A%D1%83%D0%BD%D1%88%D1%82>
- Sciences.in.ua (науково-популярний ресурс, містить інтерв’ю українських науковців). URL: <https://www.sciences.in.ua/>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С., Волковинський О. Наукова журналістика : навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2021. 256 с.
2. Безкоровайний К. Науково-популярна журналістика: як це працює. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Im98vwxqA7E>.
3. Бондаренко Т. О. Популяризація науки у вітчизняному медіапросторі. *Держава та регіони. Сер.: Соц. комунікації*. 2012. № 1. С. 4–8.
4. Бути чи не бути наук-попу в Україні? URL: <https://ms.detector.media/presa-v-ukraini/post/13556/2015-06-23-buti-chi-ne-buti-nauk-popu-v-ukraini/>.
5. Варич М. Науково-популярна журналістика як метод комунікації у соціокультурному просторі. *Образ*. 2014. Вип. 15. С. 5–13. URL: [http://expertize-journal.org.ua/attachments/article/933/obraz_2014_15_3%20\(1\).pdf](http://expertize-journal.org.ua/attachments/article/933/obraz_2014_15_3%20(1).pdf).
6. Горчинська О. Три питання про наукову журналістику. *Детектор медіа*. 2019. 23 груд. URL: <https://detector.media/community/article/173475/2019-12-23-tru-pytannya-pro-naukovu-zhurnalistyku/>.
7. Гоян О., Кравченко Р. Науково-популярне телебачення як соціальне замовлення та освітня модель: досвід України. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 4 (40). Р. 131–137. URL: <https://kelmczaso-pisma.com/viewpdf/6731>.
8. Дедушкіна А. А. Популяризація науки в сучасному українському інтернет-просторі. *Обрії друкарства*. 2015. №1. С. 39–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obdr_2015_1_7.
9. Дікман Н. Мій день зі СТЕМ. Технології. Харків : Vivat, 2021. 64 с.
10. Жилінська С. Інформаційний фронт і наука. Чотири медійні наукові проекти, які допомагають під час війни. *Детектор медіа*. 2022. 30 серп. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/30151/2022-08-30-informatsiynyy-front-i-nauka-chotyry-mediyni-naukovi-proiektu-yaki-dopomagayut-pid-chas-viyny/>.
11. Задорожна О. С. Загальна характеристика науково-популярних журналів в Україні: класифікація видань. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 55. Квіт.–черв. С. 186–189.
12. Задорожна О. С. Популяризація наукових знань у контексті розвитку науково-популярної періодики. *Актуальні питання масової комунікації*. 2013. Вип. 14. С. 51–55.
13. Заржицька Е., Шаповалова К. Вони змінили світ. Лікарі й біологи. Харків : Талант, 2021. 120 с.
14. Іваницька М. Специфіка висвітлення науково-популярної тематики на прикладі «Наука і технології» (BBC «Україна») та «Техно» («Новое время»). *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія журналістські науки*. 2020. Вип. 4. С. 40–46. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21678/8_0.pdf.
15. Кирилова О. Наукова та науково-популярна журналістика: складнощі дефініції понять і типологізація медіа. *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2021.

Вип. 27 (3). С. 141–148. URL: <file:///C:/Users/NS/Downloads/romankozlov,+3+%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>.

16. Кисіль В. Друкована науково-популярна література як спосіб популяризації технічних наук. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2020. Т. 2 (77). С. 8–9. URL: http://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2020/12/77_7.pdf.

17. Комашенко І. І. Популяризація наукових результатів в умовах сучасного інформаційного світу. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2018. Is. VI (29). Sept. P. 59–61. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/Popularization-of-scientific-results-according-to-conditions-of-modern-information-world-I.-I.-Komashchenko.pdf>.

18. Красножон А. Журналісти й наукові теми: 5 лайфhakів на щодень. *MediaLab online*. 2021. 14 лип. URL: https://medialab.online/news/journalist_vs_science/.

19. Кузнецова М. М. Тематичне спрямування та місце в сучасному українському телепросторі науково-популярних програм. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2016. Вип. 6 (24). С. 321–332. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Zb/NDI2016/JRN/PDF/25.pdf>.

20. Куцай Т. Пандемія показала: Україні потрібна науково-популярна журналістика. *Детектор медіа*. 2020. 14 трав. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/24678/2020-05-14-pandemiya-pokazala-ukraini-potribna-naukovo-populyarna-zhurnalistyka/>.

21. «Наука – це вона». URL: <https://platfor.ma/nauka-tse-vona-zapuskayetsya-prosvitnytskyj-art-proyekt-pro-divchat-u-nautsi/>.

22. Наукова комунікація у мас-медіа: практикум / уклад.: А. А. Бойко, Н. В. Зелінська, О. Ф. Коновець. Львів : УАД, 2009. 124 с.

23. Науковці та журналісти: як налагодити «зіпсований телефон». URL: <https://ms.detector.media/how-to/post/17293/2016-08-25-naukovtsi-ta-zhurnalisti-yak-nalagoditi-zipsovanii-telefon/>.

24. Огар Е. Проблеми типології сучасної науково-популярної книги. *Наукові записки УАД*. 2001. № 3. С. 63–67.

25. Педоренко М., Смутко А. Що не так з науково-популярною журналістикою і як це виправити. *The Ukrainians*. 2016. 29 трав. URL: <https://theukrainians.org/naukprop/>.

26. Перлмуттер Д., Лоберг К. Мозок у небезпеці. Дивовижна правда про хліб, вуглеводи й цукор – наших таємних убивць. Харків : Vivat, 2022. 368 с.

27. Підготовка видань науково-популярної літератури : навч.-метод. посіб. Львів, 2013.

28. Популяризатори науки: кого читати і дивитися, щоб дізнатися більше. URL: <https://www.jta.com.ua/knowledge-base/page/3/>.

29. Популяризація науки в Україні: історія та сучасність / під ред. А. Москаленка та О. Коновця. Київ, 1992.

30. Пуллой І. Непропаща сила: науково-популярні та публіцистичні твори з додатком аналітичних матеріалів / упоряд., стилістична адаптація, заг. редакція та коментарі В. О. Тадеєва. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2020. 296 с.

31. Рекомендації Незалежної медійної ради (НМР) щодо висвітлення наукових досліджень. URL: <https://mediarada.org.ua/recommendations/naukovi-doslidzhennya-yak-pysaty>.
32. Розлуцький Н. Українці у світі. 33 правдиві історії. Харків : ACCA, 2022. 144 с.
33. Романчук О. Науково-популярна література в Україні: втрат більше, ніж здобутків. URL: http://www.universum.lviv.ua/archive/journal/2007/npoplit_7.html. 131.
34. Романчук О. Роль науково-популярної літератури у пропаганді знань. *Вісник Львів. унту. Сер: Журналістика*. 2011. Вип. 34. С. 188–194.
35. Скицька У. Ми з України. Історії про людей, якими захоплюється світ. 2-ге вид., перероб. Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. 312 с.
36. Скотт М., Чабот Д. Наука в коміксах. Роботи та дрони: минуле, сучасне і майбутнє. Харків : Vivat, 2022. 128 с.
37. Стрельник О. Розкажіть нарешті дівчатам правду про науку. URL: <https://osvita.ua/blogs/91378/>.
38. Трішук О. В. Науково-інформаційний дискурс як соціокомунікативне явище : моногр. Київ : НТУУ «КПІ», 2009. 392 с.
39. Українські науково-популярні журнали: шляхом спроб і помилок. URL: <https://chytomo.com/ekzempliary-xx/xxi/ukrainski-naukovo-populiarni-zhurnaly-shliakhom-sprob-i-pomylok/>.
40. Чад Дж., Моско Р. Наука в коміксах: Сонячна система. Наше місце в Космосі. Харків : Vivat, 2022. 128 с.
41. Шульга О. Наші. Інженерна історія України. Київ : Моя книжкова полиця, 2021. 152 с.
42. Як писати про науку так, щоб із вас не сміялись науковці. URL: <https://medialab.online/news/science/>.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Тема 1. Поняттєвий апарат галузі. Видання про науку	4
Питання до самоперевірки знань	21
Тема 2. Професійна специфіка тематичної галузевої журналістики	22
Питання до самоперевірки знань	46
Тема 3. Принципи діяльності журналіста / вченого в науковому і науково-популярному медіа	47
Питання до самоперевірки знань	55
Семінарське заняття. Тема 1	56
Список використаних джерел	58